

SLOVENSKI VESTNIK

CELOVEC
PETEK
5. MAJ
1995

Letnik 50
Štev. 18 (2805)

Cena 10 šil.
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort
Klagenfurt
Verlagspostamt
9020 Klagenfurt
Poštni urad
9020 Celovec
P. b. b.

Bliskovit hrvaški udar Srbske rakete na Zagreb

Vojni spopad na Hrvaškem je bilo sicer pričakovati, saj uporni Srbi že tri leta kontrolirajo skoraj tretjino ozemlja hrvaške države, v razgovorih o ureditvi odnosov z Zagrebom pa so skrajno odklonili. Pričakovati tudi zato, ker hrvaški predsednik Tudjman prebivalstvu (volilcem) že tri leta obljublja, da bo Hrvaška »milom ali silom« ponovno pod svojo zakonito oblast vključila zasedena in oddvojena ozemlja. Hrvaška se je predvsem v zadnjih dveh letih kar zadostno oborožila (vojni davek), v mednarodni diplomaciji pa si je pridobila precejšnjo podporo ZDA in seveda Nemčije.

Povod za vojaški udar po upornih Srbih 1. maja je bilo njihovo

oviranje prometa na avtocesti skozi zahodno Slavonijo med Savo in Okučani oz. Pakracem, ki je bila pod srbskim nadzorom. V bliskoviti akciji artilerijskih, tankovskih in specialnih pehotnih enot so v 36 urah zasedli strateško pomembne Okučane in tamkajšnje srbsko vojsko prisilili k predaji. Krajinski Srbi so se takoj poslužili povračilne akcije in iz maščevanja že v torek, 2. maja, na Zagreb izstrelili 13 raket tipa orkan, ki so poleg rušilne moči nevarne tudi zaradi razpršilnih ubijalskih »zvončkov«. Vsaka raketa jih ima okrog 280. Poleg šestih mrtvih civilistov in preko 130 ranjenih so povzročile ogromno materialno škodo. Raketiranje Zagreba so po-

novili spet v sredo, ter ubili enega, ranili pa nad 60 civilistov.

Mednarodna javnost je srbsko raketiranje civilnih ciljev označila za terorizem, predsednik Tudjman pa je v sredo zvečer krajinskim Srbom zagrozil z odločno akcijo hrvaške vojske in policije, »s katero bodo za vselej preprečili njihov terorizem.«

Po trenutnem premirju, sklenjenim med sovražnima stranema, je avtocesta odprta, nadzorstvo prevzemajo mednarodne sile Uncroja, Hrvati se seveda ne bodo vrnili na prejšnje položaje, pričakovati pa je nove spopade na skoraj tisoč kilometrov dolgi fronti med Krajino in Hrvaško.

Na prazniku svobode na Dunaju so prireditelji s sliko Franca Pasterka-Lenarta, pred njo stoji zbor »Danica«, upoštevali tudi velik prispevek koroških partizanov za osvoboditev Avstrije. Str. 4

ORF »Korotanu« obrnil hrbet

Slovenske oddaje zagotovljene

Kravja kupčija med zasebnim radiom »Korotan« in ORF na račun javnih slovenskih radijskih oddaj je dokončno propadla. To je izpoved pisma, ki ga je 27. aprila generalni intendant ORF Gerhard Zeiler poslal članu Zelenih kuratorija ORF Piusu Stroblu.

Zeiler potrjuje, da se ORF v polnem obsegu (»voll und ganz«) priznava k standardu oddaj za narodnosti, kakršen je bil ustanovljen

s sklepom kuratorija dne 15. 12. 1988. »Samoumevno tudi nadalje menimo«, nadalje Zeiler navaja v pismu, da »zakonska obveznost programskega naloga za upoštevanje načel avstrijskega ustavnega reda (§ 2 odst. 2 zakona o radiu) obsega upoštevanje narodnosti, predvsem slovensko govoreče«.

Docela nezadovoljivo in končno tudi nesprejemljivo pa je, da Zeiler z nobeno besedo ne omenja možnosti ali načrtov za razširitev manjšinskih oddaj.

Zeiler v pismu Stroblu jasno potrjuje, da bi ORF po načelu enakosti dovolil »Korotanu« oddaja-

nje njegovih oddaj preko mreže ORF lahko samo na osnovi enakih pravnih in pogodbenih pogojev, kot jih je sklenil tudi z drugimi regionalnimi radijskimi družbami. To pomeni, da bi moral »Korotan« imeti avstrijsko radijsko licenco, da bi moral poravnati vse stroške za namen oddajne mreže in sicer v enaki višini kakor jo plačujejo ostale regionalne radijske družbe, in da bi moral stroške za vzpostavitve oddajne mreže nositi sam.

Franc Wakounig

koroški, moji domovini
**svoboda
in
mir**

spominska slovesnost

50 let zmage nad fašizmom
in vrnitve izgnancev in
drugih žrtev nacizma
40 let državne pogodbe

nedelja
7. maj 1995, 14.30
dom glasbe
celovec

VABIJO
Zveza koroških partizanov
Zveza slovenskih izseljencev
Zveza slovenskih organizacij
Slovenska prosvetna zveza
Narodni svet koroških Slovencev
Krščanska kulturna zveza

V nedeljo slovesnost ob 50-letnici zmage nad naci-fašizmom

Letošnje proslavljanje 50. obletnice zmage nad fašizmom je za ves demokratičen svet pomemben dogodek. Pred pol stoletja je bilo končano krvavo zatiranje človekovih pravic in pomor milijonov ljudi, ki so se uprli dolgoletni strahovladi fašizma in nacizma.

Ko gledamo na prehojeno pot, na vse, kar so zgradile povojne generacije, ne moremo mimo spomina na tiste, ki so s svojim odporom proti nacizmu in oboroženim bojem dejansko omogočili, da je v širšem smislu zmagala demokracija nad tiranstvom in da smo se Slovenci kot narodna skupnost sploh ohranili na Koroškem. Ob dokaj neokusnih provokacijah Haiderja in njegovih, da se je Koroška osvobodila sama, gre našemu partizanskemu boju za osvoboditev Koroške in Avstrije pripisati še poseben pomen.

V znak hvaležnosti in da potrdimo vrednote, ki so se neizbrisno vtisnile v naš zgodovinski spomin, pozivamo vse rojake in demokratično misleče nemško govoreče so- deželane, da se udeležijo nedeljske slovesnosti ob 50-letnici zmage nad fašizmom, ki bo v Domu glasbe v Celovcu. Na prireditve pozivajo slovenske politične in kulturne organizacije, slovenski izseljenci in partizani. V kulturnem sporedu bodo nastopili mešani pevski zbori, moški zbori in drugi kulturni ustvarjalci z vsega dvojezičnega ozemlja.

LAKIS & ACHWACH
Dunaj + Dvojezični zbor
Pedagoške akademije Celovec

6. 5. '95, 20.30
Farna dvorana Šentjakob
Prireditelj: »SPD Rož«

Mutig in die neuen Zeiten
frei und gläubig sieh uns schreiten,
arbeitsfroh und hoffnungreich!

Ne, tega stiha, prvega v tretji kitici avstrijske zvezne himne, ne zapoje niti najbolj fanatičen pristaš avstrijske nacionalne nogometne ekipe, Thomasa Musterja ali Gerharda Bergerja. Običajno so zadnje besede, ki jih zapojejo avstrijski patrioti ob športnih prireditvah Land der Hämmer zunkunftsreich, nakar se začne kričanje in kajpada izžvižganje himne tekmovalca.

Tega so se zavedali tudi politični predstavniki republike, ki praznuje letos svoje prvo polstoletje in so zato praznovanje in slovesnosti prepustili umetnikom in kulturnim delavcem, zavedajoč se, da sami ne bi privabili niti trudnega psa iz njegovega pesjaka. Resda je bila slovesnost na dunajskem Heldenplatzu na predvečer rojstnega dneva druge republike, slabemu vremenu navkljub, imenitna in ORF jo je tudi dostojno prenesel v vsako avstrijsko spalnico – politiki pa so vendarle vedeli, zakaj so se tako skrivali pred televizijskimi kamerami; Haider je vsaj iskreno povedal, da pri takih proslavah nima kaj početi, in ga tudi nihče ni pogrešal; medtem pa

so se politiki vladnih strank, celo zvezni predsednik, le pomešali med ljudstvo in prisluhnili besedam kulturnih delavcev, sami pa se niso oglašali. To so opravili kot diplomatsko obveznost, dan pozneje, za vrati avstrijskega parlamenta in dunajskega rotovža, kjer so varni pred žvižgi tistih državljanov, ki se veselijo osvoboditve, petdesetletnice druge republike in demokracije in ki so siti premlevanja prazne slame, prazničnih besed («ne bodeš za zlo mi imel besede resnobne za praznik vesel»), ki hkrati z zagotavljanjem načel druge republike dan za dnem prodajajo avstrijsko samostojnost, nevtralnost in ustavo ustanovam v Bruslju, Schengenu, Berlinu in Washingtonu.

Prav zares je simbolično, da se noben državnik ali pristojen državni politik zunaj parlamenta ni upal na dan ob neki množični prireditvi. Geslo, da se proslave republike ne smejo spolitizirati, je samo dokaz za to, da se politiki zavedajo, da te množice, ki so kljub dežju vztrajale na Heldenplatzu nad šest ur, z njimi nočejo več imeti opravka.

Ta republika je ob začetku svojega drugega polstoletja v najhujši krizi svojega obstoja. Ko-

KOMENTAR

Piše dr. Franci Zwitter

Drugo polstoletje

alicijška vlada socialdemokratov in ljudske stranke (slednjo označiti za krščansko-socialno ali krščansko-demokratsko je po evropskem merilu več kot težko, ker se še sama ne zna niti noče opredeliti – pojem sila sredine – die Kraft der Mitte – je dovolj zamagljen) je samo še vlada na odpoklic. Pavlihanje, ki ga je ÖVP uprizorila ob iskanju novega predsednika, je samo izraz njenega predstoječega zatona, socialdemokrati s svojo relati-

vno večino in bančnim direktorjem na čelu pa sploh ne vedo, kako naprej: močno omajana ljudska stranka imenuje novo državno sekretarko v zunanjem ministrstvu in s tem dokončno omeji in onemogoči nadaljnje delovanje socialdemokratske poštenjakinje Gitti Edererjeve v zadevah Evropske unije – in Vranitzky kloni.

Po končnem odstopu neznosnega policijskega ministra Löschnaka zasede njegovo mesto poštenjak in socialdemokrat Einem in že v dvajsetih dneh uspe svobodnjakškim komandojem znotraj varnostnega aparata in avstrijske policije, da ga izrinejo iz ministrstva – če se Vranitzkyjeva so- proga morda le še prej ne najde s

Haiderjem pri golfu, da mu zatrdi pomembnost socialnega delovanja. Haider, ki s strankarskimi in denarji davkoplačevalcev vsako leto subvencionira desnoekstremne postile kot npr. (Der Kärntner) Ruf der Heimat, Aula, Kameradschaft in organizacije Turnerbund in podobne (iz denarja davkoplačevalcev preko tako imenovane Freiheitliche Bildungswerkstatt, ki kot parlamentarna organizacija

prejema denarje povsem legalno), pa lahko nemoteno širokousti o nekem levem terorizmu v Avstriji, čigar žrtev je elektrovodni nosilec, medtem pa mu življenje štirih Romov niti omembe ni vredno. In zvezni predsednik Klestil pokliče k sebi notranjega ministra, ne pa desničarskega hujskača.

Drugo polstoletje druge republike se začenja kakor se je pred petdesetimi leti končala prva republika: s terorjem z desne, preganjanjem leve in z naveličanostjo množic.

In če demokratična mladina ob proslavljanju petdesetletnice druge republike ploska Ostbahn Kurtiju in kardinalu Königu, to izraža njeno zrelost in začetek gnitja druge republike, ki ji botrujejo nesposobneži, kakor Klestil, Vranitzky, Schüssel & Co, ali pa demagogi in zastopniki tretje republike, kakor Haider, in končno tudi cerkveni dostojanstveniki, kakor nadškof Groer in mladenič, ki ga ljubi, Krenn.

Zadnji verz druge kitice avstrijske zvezne himne se glasi: Hast seit frühen Ahnentagen / hoher Sendung Last getragen, vielgeprüftes Österreich.

Tudi tega verza se v Avstriji komaj kdo spominja. ■

Le kaj bi Koroška brez partizanov, ali drugače povedano: še dobro, da smo na Koroškem imeli partizane. Kajti sicer bi firer F Haider v petek, 28. aprila ne imel pravega vzroka in priložnosti, da bi nedaleč od vojvodskega prestola zbral svojo klientelo in ji dopovedoval, da se je Koroška leta 1945 osvobodila kar iz »lastne moči« in da so bili partizani pač pravi nebodijhtreba. No, v isti rog trobi seveda tudi uradno koroško zgodovino, ko trdi, da glede »njihovih političnih ciljev partizani niso bili avstrijsko gibanje«. A takih strokovnih ekspertiz in ugotovitev uradnih koroških zgodovinarjev smo že vajeni. Kaj hočeš. Toliko za uvod.

Deixovi motivi

Politično-ideološke pobožnosti svobodnjaškega vodje se je udeležilo za večji šotor ljudi. Mladine skoraj ni bilo, razen če Haiderja in njegove koroške diadohe vzamemo za merilo mladostnosti. Že bežen pogled na vrste navzočih pred polnimi mizami piva je potrdil vtis, da bi ta zbor lahko uvrstili med rubriko »galerija Deixovih motivov«.

Na odru je rezala marš za maršem plehmuzika s pomenljivim imenom »Militaris«. Prav tako, če morda ne še bolj, je bil pomenljiv pozdravni marš: »Alte Kameraden«. Tako je vse ostalo v žlahti in veliki gibatelj protagonist F je lahko vmarširal.

Preden so »pošteni, delavni in marljivi« poslušalci, ki še

SVOBODNJAKI IN REVIZIJA ZGODOVINE

Osvoboditev v davni koroški noči

Jörg Haider v družbi s svojimi navdušenimi kameradi

znajo ceniti vrednote, kot so to »zvestoba, poštenost, odgovornost« in podobno (citati H.), smeli prisluhniti H-ju, sta spregovorila še namestnik deželne glavarja Grasser in poslujoči predsednik deželne F Haupt. Njuna govora lahko odložimo v predalček za »obvezne vaje«.

H. je v svojem govoru takoj in po stari navadi zagazil v bojni metež. Tokrat se je lotil prvega kanclerja druge republike, socialdemokrata Rennerja. Z njim ni imel težav. Prvič je Renner že dolga leta med rajnimi in se ne more več osebno braniti, drugič pa je bil ta politik dejansko takšen vetrogončič in pretkan taktik, kot le malo kdo. Ko so l. 1938 prvi Avstrijci že trpeli v taborišču Dachau, je Renner pozdravljal »anšlus« kot nekaj povsem naravnega in pravega, l. 1945, potem ko

so Rusi zasedli Dunaj in se mu je nasmehnila priložnost, da postane kancler, pa je taisti gospod kar naenkrat trdil, da Avstrijci niso Nemci.

Partizani – kriminalci

Kaj kmalu je H. spoznal, da glodanje starih kosti ni najbolj prijetno opravilo in se je zato spravil na druge teme: na primer na slovenske partizane, na notranjega ministra Einema in z njim vred tudi na Scholtna in proti slovenščini pri uradni plebiscitni proslavi.

Najprej je bilo seveda treba v smislu revizije zgodovine z Nemcem in Avstrijcem oprati vsakršno krivdo za izbruh druge svetovne vojne. Po haiderjansko se to glasi sledeče: »Resnica je, da je bila Avstrija prav toliko in prav tako malo Hitlerjeva žrtev kot je bila to

Nemčija ... in »Le najmanj od njih je hotelo vojno«. Res, zgodovina je, če gre za lastne interese, lahko tako enostavna.

Zato pa je treba vso krivdo in odgovornost naprtiti drugim, na primer slovenskim partizanom, ki da so s svojimi »kriminalnimi akcijami« prispevali k temu, da je bila Koroška ob koncu vojne »dvojno bojišče«: na eni strani zaradi »bombnih napadov, na drugi zaradi partizanov«.

In potem končno utemeljitev, zakaj je F svoje zborovanje priredila prav pri vojvodskem prestolu: točno pred 50 leti so slovenski partizani zastražili vojvodski prestol in tam dvignili slovensko trobojnico. Ta madež oprati s koroško ogvantanje zgodovine se je H. čutil dolžnega. Dvomim, da mu je uspelo. Kajti prvič, partizani niso nikakršen madež v zgodovini dežele, in drugič, svobodnjaška simbolika je tako prosojna in otročja, da bolj ne more biti. Gre namreč samo za revizijo zgodovine, za rehabilitacijo in krepitev mita o deželi, ki da se je osvobodila (pred kom?) sama in iz lastne moči. Da so dejstva drugačna, poenostavljalcev ne briga, in žalostno je, da pri tem poenostavljanju uradno zgodovino pridno sodeluje.

Proti slovenščini

Ko so bili partizani tako rekoč po Haiderju, uspešno pregnani

v brezpomembnost zgodovine, je prišel na vrsto notranji minister Einem. Haider je neizprosno zahteval njegov odstop, obiskovalci so navdušeno vpili in skupaj z njim tam na odru zahtevali še Scholtnovo žrtev. Da je v tistem trenutku gnoj z bližnjega travnika v šotor spustil svojo rustikalno aromatično vizitko, je bil gotovo samo slučaj.

Sploh pa so Slovenci na Koroškem še zmeraj najbolj hvaležna municija za razplamtevanje domovinskih čustev. Posebej še v letu 75-letnice plebiscita. In Haider ve, kako je predvsem ta večer treba nasiti zvesto koroško dušo: pri uradni deželni proslavi ob 75-letnici plebiscita v deželnem zboru slovenščina nima nobenega mesta, nima kaj iskati. Uradni jezik je nemščina. In če kateri Slovenec hoče ta dan v Celovcu javno spregovoriti, potem to lahko stori pri povorki in le, če je Koroški zvest. Drugače pa naj molči. Spretno, ali ne: ker pri plebiscitnih proslavah 10. oktobra ne bo slovenske besede, so Slovenci nezvesti. Koroška duša se oddahne in močno zaploska.

S četrto kitico deželne himne je izvenel predšmarniški spektakeljček pri Gospe Sveti. Velikim besedam o svobodi so sledila majhna dejanja: pred šotorom je nekaj razvnetih efovcov zmerjalo kolege iz radia. Kako že je Haider naslovil svojo knjigo: Freiheit, die ich meine. Da, svoboda, svoboda...

Franc Wakounig

Pogodbe o izgradnji ljubeljskega predora

Prva pogodba med »Staatliche Bauleitung für den Bau des Loibltunnels« iz Celovca / Državnim gradbenim vodstvom za izgradnjo Ljubeljskega predora in dunajsko »Universale Hoch- und Tiefbau A. G.« / Delniško družbo za visoke in nizke gradnje »Universale« je bila verjetno podpisana že pred marcem 1943.

15. novembra 1943 pa je bila na Ljubelju podpisana dopolnilna pogodba med državnim gradbenim vodstvom, firmo Universale in komandantom koncentracijskega taborišča na Ljubelju SS-Obersturmführerjem Winklerjem o zaposlovanju internirancev iz koncentracijskega taborišča Mauthausen. Pogodbi so dodali še prilogo s pregledom stroškov za dodatno prehrano internirancev s ciljem »da se poveča njihova delovna sposobnost«. (Taboriščno vodstvo je v praksi nikoli ni izvajalo! – op. J. T.).

24. nov. 1943 sta partnerja podpisala »Taboriščno pogodbo«, s katero sta uredila medsebojne odnose: prevzem in upravljanje vseh zgrajenih taborišč na obeh straneh Ljubelja skupaj z inventarjem, način obračuna in plačanja stroškov vzdrževanja, plače osebja v taboriščih, ne pa na gradbiščih, plačanje socialnega zavarovanja in drugih dajatev. Pogodbi je dodana priloga, ki govori o določenem odstotku taboriščnega osebja in bolnikov v koncentracijskem taborišču, za katere bo firma plačala določene zneske.

Na osnovi izkušenj je firma Universale 31. marca 1944 predložila državnemu gradbenemu vodstvu v Celovcu načrt nove pogodbe. Po dolgih pregovorih in z odobritvijo Reichsstatthalterja je bila sklenjena šele 25. avgusta 1944. Na 42 tipkanih straneh so podrobno obdelana vprašanja, vezana na rok izgradnje predora, in odrejene plačilne postavke za kvalificirane in nekvalificirane delavce, višina socialnega zavarovanja, utrjeno vrednotenje storilnosti internirancev in drugo. Pogodba ima tudi tri priloge. V prilogi št. 1 so bili detajlno obdelani pogoji in višina plačanja koncentracijskemu taborišču Mauthausen za storjena dela internirancev, odrejeno povprečno število angažiranih kaznjencev in dolžina dnevnega dela, odmerjen odstotek plačnega taboriščnega osebja in bolnikov in višina priznanih stroškov zanje itd. Po režimski dorečenosti in natančnosti je obsegala kar sedem strani.

9 Mauthausen na Ljubelju

Piše Janko Tišler

Konzentrationslager Mauthausen - Außenkommando Loiblpaß

Vodstvo firme Universale je vedelo, da komanda koncentracijskega taborišča ni spoštovala niti osnovnih načel pogodbe in njenih prilog, toda ničesar ni ukrenila. Da je to res, lahko pričajo vsi tisti, ki so poznali razmere in videli dogodke na Ljubelju: interniranci, civilni delavci in tudi sami esesovci in policisti.

Zaradi obsežnosti pogodbe in prilog naj navedemo samo nekatere postavke, ki zadevajo internirance:

V točki 4 pogodbe je rečeno, da v odnosu s civilnimi delavci samo 3 odstotki kaznjencev dosežejo popoln učinek civilnih delavcev, 50 odstotkov dve tretjini povprečnega učinka, ostanek, torej 47 odstotkov, pa samo polovico. Povprečen učinek kaznjencev v odnosu s civilnimi delavci je bil torej samo 60-odstoten. Ta odstotek storilnosti so upoštevali pri plačilu koncentracijskemu taborišču Mauthausen.

V prilogi št. 1 so detajlirano navedene vse plačilne in stroškovne postavke za kaznjence.

Osnovna plača

Podjetje je moralo vodstvu taborišča za vsak delovni dan kvalificiranega kaznjence plačati 6, za nekvalificiranega pa 4 RM.

Dodatek za prehrano

Za dodatek za prehrano se je podjetju po delovnem dnevu kaznjencev zaračunavalo po 0,29 pfeniga.

Nagrade za storitve

Za nagrade za pridnost kaznjencev (sobote, nedelje) je bila predvidena tedensko po osebi ena RM, poleg tega pa še nagradni listek v vrednosti 0,5 RM. Oboje naj bi kaznjenci zapravili za cigarete in drugo v taboriščni kantini. V podrobnem programu je bilo tudi predvideno število kaznjencev po obdobjih, in sicer: od junija 1943 do januarja 1944 – 700, od februarja do novembra 1944 – 1000, od decembra 1944 do marca 1945 – 500.

Izgube delovnega časa

Primer: Od začetka angažiranja kaznjencev pa do sredine avgusta 1943 se je na delovišču dnevno dvakrat preštevalo, pri čemer je vsakokrat nastala polurna izguba časa; torej na vsak kaznjenski delovni dan ena ura. To v juniju 1943 – 7.253, v juliju – 10.332, v avgustu – 6.816, skupaj torej 24.401.

Izguba na storilnosti

Ker kapòji niso delali, so na vsakih 20 kaznjencev obraču-

nali po enega, kar je za 5 odstotkov povečalo ceno kaznjenskih delovnih dni.

Izdatki za SS-stražo

K ceni delovnega dne kaznjencev so prišteli tudi 1.000 RM za esesovsko stražo, kar ga je mesečno podražilo za 1,404 RM. 35 odstotkov kaznjencev je delalo podnevi, 65 odstotkov pa ponoči (10 ur). Ob upoštevanju vseh dodatkov, davkov, plač kapòjev, esesovske straže, zmanjšane storilnosti, 7,5 odstotka bolnikov itd. je urna plača kvalificiranega kaznjence znašala 0,78, nekvalificiranega pa 0,55 RM. Dodatno so bile v pogodbi točno določene še dodatne obveznosti in plačila zanje, kot so kidanje snega, delo v taborišču, pri vzdrževanju, ob izrednih razmerah itd.

Priloga pogodbe št. 2 se je nanašala predvsem na prevzem taborišča in je bila detajlirana v vseh podrobnostih. V njej so bile določene tudi plače osebja v kuhinji in drugega taboriščnega osebja, deloma spet porazdeljene na vrednost delovnega dne kaznjencev, ki ob skupnem števku v pogodbi stroškovno znesejo 4.830 RM po osebi.

Priloga št. 3 je regulirala angažiranje kaznjencev iz koncentracijskega taborišča pri graditvi Ljubeljskega predora. Med drugim pravi:

Pri Ljubeljskem predoru zaposleni kaznjenci bodo pripeljani podjetniku iz koncentracijskega taborišča Mauthausen.

Za potrebe taborišča vsakokrat odpade 10 odstotkov celotnega števila na delovišču prisotnih kaznjencev. Urejanje del v taborišču je izključno v pristojnosti komandanta taborišča ...

Poleg tega pa tudi: Za zvečanje delovne sposobnosti kaznjencev se mora preskrbeti dodatna prehrana. Za kritje stroškov mora podjetnik (Universale – op. uređ.) izplačati vodji taborišča za vsakega na delovišču prisotnega kaznjence 35 Rpf na koledarski dan.

Kljub temu, da je bila v dodatku k pogodbi celo navedena količina in cenik dodatne prehrane, je kaznjenci nikoli niso prejeli.

Potek gradbenih del

Dela pri prebijanju predora so se na slovenske strani začela 29. marca 1943, na koroški pa šele 6. junija. Do druge polovice julija so v predoru delali le civilni delavci z nemškimi polirji. Najprej so začeli kopati t. im. spodnji rov višine 2 in širine 3 metre. Po prihodu drugega transporta internirancev (16. julija) so iz njih sestavili dve minerski ekipi za dela na južni strani in dve za severno stran. Da interniranci ne bi prišli v stik s civilnimi delavci, so ti delali v spodnjem, interniranci pa v zgornjem rovu. Na vsakih 25 metrov so kaznjenci iz zgornjega do spodnjega rova izvrtali vertikalno luknjo v premeru 75 cm, skozi katero so vsipali in nakladali izkropine na vagončke, za izvoz iz rova na nasip pred predorom.

Delali so dnevno po 10 ur, eno uro pa je trajal odmor za kosilo ali malico (interniranci-minerji so dobili le zelenjavno juho). Mine so prenašali, vlagali in aktivirali vedno le civilni minerji pod nadzorstvom nemškega mojstra in to običajno okrog enih in šestih popoldne, polnoči in 6. ure zjutraj. Za eksploziv so uporabljali amonal, za njim so vlagali želatino, nato spet amonal in spet želatino. Po eksploziji je bilo v predoru polno prahu, ventilacija pa zelo slaba, posebej v zgornjem rovu, kjer so delali kaznjenci; tudi zaščitnih sredstev ni bilo, delo pa je bilo treba čimprej nadaljevati. Veliko prahu so »pojedli« rudarji, ki so delali s kompresorji, kajti vrtalo se je »na suho«. Preboj je hitro napredoval. Do 2. avgusta 1943 je bilo na južni strani izvrtanih 500 metrov. V začetku septembra je bila dosežena dolžina 721 m, na koroški pa le dobrih 100. V začetku oktobra je bila dolžina na južni strani 820, na koroški pa 316 m. Na čelih rofov so delali štirje vrtalci z dvema vrtalnima svedroma in s po tremi delavci, ki so sproti odmetavali izvrtani material. Drugi minerji so delali na širjenju rofov. 29. nov. 1943 je bil spodnji rov prebit in s tem dosežena dolžina predora 1.542 m. Ker je vodstvo firme predvidelo svečanost ob prebitju predora, so morali delavci luknjo zazidati in pripraviti vse za ponovno prebitje in prihod visokih nemških vojaških in političnih osebnosti. Zunaj predora so dan poprej postavili mlaj in delovišče okrasili z nacističnimi zastavami. Kadilci so dobili za nagrado do 10 cigaret, zaposleni v pisarni državnega gradbenega vodstva in nemški uslužbenci firme Universale pa po 30.

29. nov. 1943 se je raznesla novica, da so bili »v preteklem tednu« na Ljubelju dr. Rainer, škof Rožman, dekan Škrbec, dr. Šmajd in še nekateri.

(Se nadaljuje)

Mauthausen-Aktiv Kärnten / Koroška Initiative »Gedenkstätte Loibl-KZ Nord«

Der Loibltunnel und das vergessene KZ in Kärnten

AUSSTELLUNG
10. bis 28. Mai 95
Eröffnung 9. 5. 95, 19 Uhr

Napoleonstadt
Haus der Architektur
St.-Veiter-Ring 10
Klagenfurt/Celovec

Mo-Do 9-19, Fr-Sa 9-13 Uhr
Eintritt frei

PRAZNIK SVOBODE NA DUNAJU

Narodnosti so bile enakovredno vključene

Avstrija kot pestra in pisana združba različnih narodov in narodnosti, kot država, ki se postopoma vendarle spominja tistih oseb – med njimi tudi slovenskih partizanov – ki so se borile proti nacifašizmu za njeno svobodo. V tej zavesti je ta država 27. aprila slavila svoj rojstni dan, praznik svobode, ustanovitev druge republike. Izraz tega spoznanja in priznanja so bili tudi veliki portreti izbranih osebnosti, ki so kot simboli upora in pokončnosti obrobili velikanski oder na dunajskem Trgu junakov, kjer je praznik svobode potekal.

V isti vrsti s Franzem Jägerstätterjem, sestro Restituto in Viktorjem Matejko, nasproti je bila slika Leopolda Figla, je na več kot petdesetisočglavo množico gledal prvi komandant koroškega partizanskega bataljona, narodni heroj France Pasterk-Lenart, Tavčmanov iz Lobnika. To je bil spomin, ki ne izriva, ampak priznava pomemben prispevek slovenskih

Nastop gradiščanskih Hrvatov, v ansamblu tudi naš rojak Aleksander Černut

partizanov k osvoboditvi te države izpod nacifašističnega terorja. Prvi občutek, ko smo to zazrli, je bil ponos, veselje, a grenak priokus je ostal: uradna Koroška si piše svojo zgodovino, v kateri za slovenske partizane ni mesta na dobrih stra-

neh uradnega zgodovinopisja. A tudi to bomo preživeli, ker bo preživeto!

Med skupinami in umetniki, ki so nastopali ta deževni, a slavnostni večer, je bil tudi MePZ »Danica« iz Šentprijmoža. Organizatorji so, če mal-

ce ponosni smemo zapisati, močnemu zboru dodelili častni okvir: pred njim je spregovoril Simon Wiesenthal, za njim je pela operna pevka Elisabeth Baltsa. »Danica« pod vodstvom Stanka Polzerja je zapela Kajuhovo uporniško, v partizanih napisano »Samo milijon nas je«. A »Danica« ni bila edini slovensko-koroški prispevek k temu večeru: kot prvi so ob zvokih Radetzkyjeve koračnice prišli na oder pari iz Podjune, Roža in Zilje v narodnih nošah, za njimi so se zvrstile hrvaške noše iz Gradiščanske. Sploh je bilo narodnostim v Avstriji ta večer odmerjeno častno in pomembno mesto.

Kar kmalu na začetku je nastopila gradiščansko-hrvaška folklorna skupina »Kolo Slavuj« (med instrumentalisti tudi Aleksander Černut iz Loč).

Preden so se Hrvati zavrteli, je prišel na oder preganjani angleški pisatelj Salman Ruhsdie, katerega je zaradi romana »Satanski verzi« pokojni iranski verski diktator Homeini obsodil na smrt. Ruhsdiejev nastop, na Dunaj ga je povabil minister Scholten, je bil eden od biserov tega večera in dokaz, da je in bi bila lahko naša država pribežališče zatiranih in to bi ji bilo samo v čast. Ruhsdie je pomagal odstraniti zloveščo senco, ki jo je nad »Heldenplatzom« zapustil morilec, antisemit in inkarnacija zločinstva Adolf Hitler.

Govoril je o svobodi kot najvišji vrednoti. Ostali govorniki so bili kardinal Franz König, spravnik in vest družbe Simon Wiesenthal in Peter Turrini, ki se je obrnil na oberwartske moralce. Med umetniki so bili Falco, Ostbahn Kurti – s svojo materjo je pel gradiščansko-hrvaško pesem, Toni Wegas, Zillertaler Schürzenjäger in drugi. Kot zastopniki zavezniških sil so med drugim peli Gilbert Beaud in zbor ruskih letalskih sil iz Moskve.

Konec in obenem višek slavlja, ki sta ga po zamisli Andrea Hellerja povezovala Barbara Stöckl in Karlheinz Böhm, je bil dunajski valček s splošnim plesom na odru in po vsem Heldenplatzu. V času, ko ekstremizmi v državi dvigajo svojo ostudno glavo je ta praznik prav zato, ker ni bil samovšečen, ampak kritičen, ker je združeval in ne izrival, pravšnji nasproti kričaški opciji nekakšne vprašljive tretje republike.

Franc Wakounig

50-LETNICA ZMAGE

Vsezamejska proslava v Doberdolu

V letu pomembnih datumov se tudi zamejski Slovenci v Italiji spominjajo 50-letnice zmage nad nacifašizmom, ki je svetu in še posebej Evropi zadal toliko gorja. V spomin na to obletnico tudi naši rojaki v Italiji prirejajo proslave, prireditve in spominske slovesnosti, na katerih se spominjajo tragične človeške zablode in obenem opozarjajo na nevarnost neofašizma, ki v Evropi ponovno dviga glavo. Prav primorski Slovenci so glede na nepozabne izkušnje nanj posebej občutljivi. Ob tem pa mnogi prireditelji tudi ne pozabljajo vloge, ki jo je odigralo slovensko odporniško gibanje, da je strlo nacifašistično nasilje.

Ena takih pomembnih slovesnosti je bila vsezamejska prireditev 1. maja v občinskem parku v Doberdolu, na kateri so sodelovala tudi predstavniš-

tva borčevskih organizacij in internirancev v nacističnih taboriščih. Ob lepem sončnem vremenu se je zbralo več tisoč udeležencev.

Odločitev za skupno proslavljanje tako pomembne obletnice je bila sprejeta v Enotnem zastopstvu Slovencev v Italiji, ki ga sestavljajo Slovenska kulturno-gospodarska zveza, Svet slovenskih organizacij, kulturne organizacije Slovencev iz videmske pokrajine, Demokratijski forum Slovencev, deželni slovenski komisiji Stranke demokratične levice in Stranke komunistične prenovitve ter Slovenske skupnosti.

Manifestacije so se udeležili tudi vidni državniški predstavniki iz Slovenije in Italije. V imenu slovenske države jo je pozdravil Jožef Skočnik, predsednik slovenskega parlamenta, deželna odbornica Viviana

Londaro pa je imela nagovor v imenu dežele Furlanije-Juljske krajine. Po pozdravih doberdolskega župana Marija Lavrenčiča in predstavnice mlajših generacij Valentine Humar, sicer tajnice Zveze slovenske katoliške prosvete, je na doberdolski slovesnosti spregovoril kulturni ustvarjalec in ravnatelj Slovenskega stalnega gledališča Miroslav Košuta. Posebej je kritiziral mačehovski odnos italijanskih oblasti do slovenskih kulturnih organizacij in institucij. Kulturni spored so oblikovali združeni pevski zbori z Goriškega, ki so včlanjeni v Zvezo slovenskih kulturnih društev in Zvezo slovenske prosvete, člani treh goriških gledaliških skupin ter godba na pihala »Kras« iz Doberdola. Režijo prvomajske kulturne prireditve je opravil Emil Aberšek.

zvezi z južnimi Tirolci, pa v avstrijski državni pogodbi ter londonskem memorandumu. Cerkev se je o manjšinah izjasnila šele leta 1963 v encikliki papeža Janeza XXIII., na katerega je pozitivno vplival msgr. Jakob Ukmar, tržaški Slovenec.

Dr. Pirjevec je poudaril pozitivne premike za manjšine s sprejetjem helsinške deklaracije in z resolucijami Sveta Evrope ter Evropskega parlamenta. Tudi Združeni narodi so sprejeli deklaracijo o pravicah oseb, ki so pripadniki manjšin.

Čudno, a vendarle res, da so se začele države zavedati nerešenosti manjšinskih vprašanj šele ob razpadu Jugoslavije in

MANJŠINE V EVROPI

Kakšna je perspektiva?

Dr. Jože Pirjevec, tržaški Slovenec, ki predava na univerzi v Padovi, je bil zadnji predavatelj v vrsti predavanj na temo manjšin v Tinjah. Dr. Moritsch ga je predstavil kot »klasičnega zastopnika alpsko-jadranske regije«, doma tako v Italiji, Sloveniji in tudi v Avstriji, kjer je nekaj časa študiral na diplomatski akademiji in tudi predaval na dunajski univerzi.

Dr. Pirjevec je uvodoma opozoril na dejstvo, da je zavest o manjšinah pravzaprav novodobna zadeva, saj se pojavi šele po

1. svetovni vojni ob nastanku novih držav oz. spremenjenih meja. V 19. stol. sta prevladovala dva tipa držav: fevdalni (kakršna je bila Avstroogrška monarhija) ter jakobinski po francoskem vzorcu, kjer so propagirali en narod in en jezik v eni državi. Nekaj zaščite so imele samo religiozne manjšine, etnične pa niso bile niti v zavesti tedaj najnaprednejših mislecev, znanstvenikov ali politikov.

Manjšinska problematika se pojavi v mednarodnih dogovorih šele od leta 1945 dalje v

Kritika Stoisićeve

Manjšinska glasnica Zelenih in državnozborna poslanka Terezija Stoisić je prejšnji teden kritizirala vsebinsko izpoved programa deželnih proslav 50-letnice konca vojne in 75-letnice plebiscita. V programskem besedilu docela manjkajo vse besede in pojmi, ki bi kakorkoli spominjali na nacistično nasilje. To sprenevedanje sega celo do Auschwitza, ko iz besedila sploh ni razvidno, da bo delegacija deželne

vlade julija obiskala tamkajšnje nacistično taborišče smrti.

Predsednica koroških Zelenih Karin Prucha pa je obžalovala, da je vodstvo mestnega gledališča moralo kloniti pred političnim in nacionalističnim pritiskom in je za 10. oktober načrtovano premiero »Ivana Cankarja« preložilo na 15. oktober. Pozdravila je odločitev intendant Pfliegerla, da bo 10. oktobra gledališče nemo.

PO 53 LETIH

1 Po sledih bridkih spominov

Peči krematorija so na srečo že 50 let hladne

Dobrih 53 let je minilo od tistih strašnih dni, 14. in 15. aprila 1942, ko so koroški nemški nacionalisti hoteli dokončno potegniti črto čez slovensko vprašanje na Koroškem in s pomočjo nacističnega režima tretjega rajha Reichsgau Kärnten očistiti slovenskega elementa in napraviti to deželo »rein deutsch«.

14. in 15. aprila so v bliskoviti akciji nenapovedano iztrgali iz domov 186 družin in jih s tovornjaki prepeljali v zbirno taborišče v Žrelcu pri Celovcu. Los, los, gemma, gemma. Ni bilo časa niti za najnujnejšo popotnico. Otroški jok, tarnanje starčkov, jeza, strah, molitev in kletev in tudi stisnjena pest staršev.

Le nekaj družin so iz Žrelca spustili domov, vse druge pa na vlak in proti severu, v tujino, v Nemčijo ... Kam, za koliko časa, kaj se bo tam z njimi zgodilo – same neznanke. Vedeli so le odgovor na zakaj ... ker so bili Slovenci, ker so ljubili svoj rod in svoj jezik.

Po treh letih, treh mesecih in treh dneh so se vrnili. Koroška domovina jih je sprejela sovražno in jih iz Beljaka celo hotela vrniti v Nemčijo ...

Ob 50-letnici zmage nad fašizmom sta Zveza slovenskih izseljencev in Zveza koroških partizanov pozvali nekdanje pregnance in tudi siceršnje žrtve in njihove prijatelje na obisk krajev trpljenja.

Piše Jože Rovšek

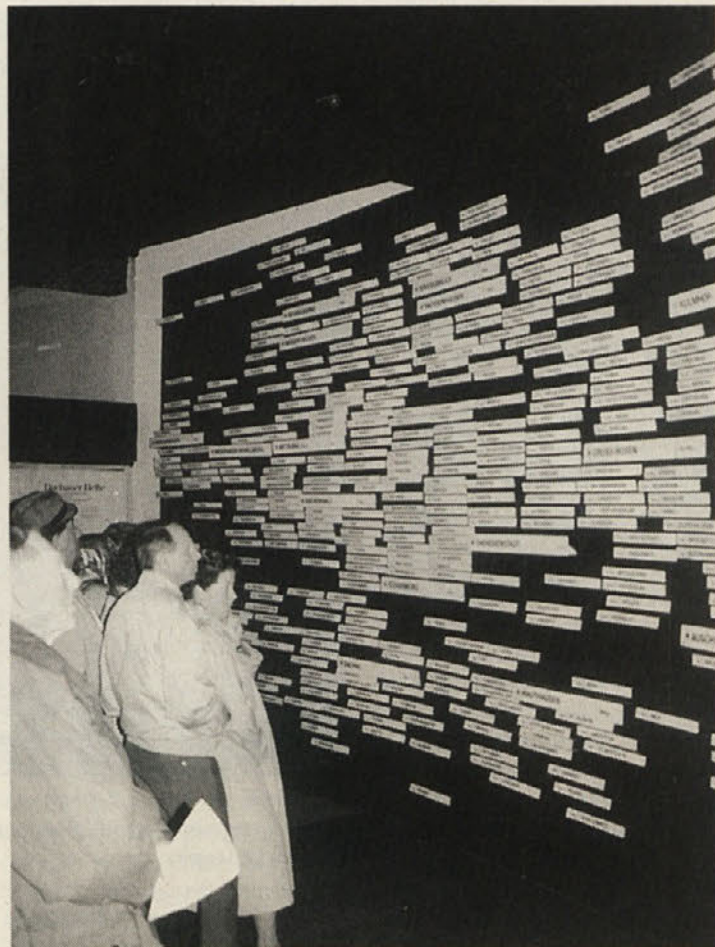
Odziv je bil presenetljivo velik, nabralo se nas je kar za dva avtobusa in v četrtek, 20. aprila, smo krenili na pot. Poleg prisrčnega pozdravljanja ob srečanju nekdanjih izseljencev – tedaj so bili še otroci, danes so povečini že babice in dedi – je v avtobusih vladala nekaka napetost, tesnoba, občutek nelagodnosti med udeleženci, morda bojazen pred čustvi ob srečanju s kraji njihovega mladostnega taboriščnega življenja. Potovanje je teklo gladko, brez zapletov, voznika Sienčnikovih avtobusov Hanzi Wutte in Erich Slanitz sta bila prijazna in uvidevna, Milka Kokotova je vse perfektno organizirala in poskrbela celo za drobne pozornosti – vse drugače kot pred 53 leti. Po malici v Rosenbergerci ob avtocesti smo kmalu prestopili državno mejo in že smo bili v izseljenski domovini, nekdanji mačehi Nemčiji.

Dachau – visoka šola nacističnih grozodejstev

Ko smo dosegli München, smo že opazili črno zemljo. Nekako mrzla, kislja in nerodovitna je videti. Vsaj nekaterim je v spominu zazvenela tista »Die Moorsoldaten«, ki so jo že kmalu po letu 1933, ko je bilo v marcu odprto to koncentracijsko taborišče, peli jetniki. Najprej je bilo namenjeno nasprotnikom NSDAP in z njimi se je začelo polniti takoj po Hitlerjevem prevzemu oblasti.

Dachau je torej deloval že šest let pred uradnim začetkom druge svetovne vojne in izvajalci nacistične ideologije so v njem do leta 1939 že dodobra razvili in preizkusili metode in sredstva uničevanja svojih nasprotnikov pod cinično parolo nad vhodom »Arbeit macht frei«.

Po letu 1939 so začeli Dachau polniti tudi s »sovražniki« iz drugih okupiranih in podjarmljenih narodov in narodnosti. Kapaciteta je postajala premajhna, zato so število jetnikov po barakah povečevali s prvot-

Dachau – simbol trpljenja in umiranja v nad 280 taboriščih in izpostavah po vsem tretjem rajhu

nih 180 na celo 2000, ob tem pa še bolj zaostrili disciplinski in kaznovalni sistem. Težko delo, blato, vojna industrija, stradež, uničevalni sistem, medicinski poskusi, vse to je narekovalo zažigalne peči-krematorije. Koliko so jih požrli njihovi zublji, ni znano, osvoboditev pa je od nekako 250 tisoč dočakalo le 31 tisoč jetnikov.

Koliko koroških Slovencev je bilo v Dachauu, se ne ve. Samo iz velikovškega okraja jih je bilo v kacete odpeljanih 48, od teh pa se jih 25 ni vrnilo. Znano pa je, da je bil v njem interniran narodnjak in zborovodja Foltej Hartman, in ve se, da je v Dachauu ustanovil celo pevski zbor. Naj navedem citat iz njegovih spominov: »Biti v taborišču je pomenilo biti izpostavljen nemilosti in podivjanosti esesovcev. Hudo je bilo, a klonili nismo. Pesem nam je dajala moč in vztrajnost, ne le pevcem, temveč tudi sotrpnikom, mnoge smo ravno s pesmijo rešili obupa. Vsi smo se v tem nepopisnem trpljenju oklepali naše pesmi in bili ponosni, kadar smo z njo osrečili sotrpine različnih narodnosti.«

V Dachauu pa so trpeli in umirali tudi duhovniki. Med jetniki jih je bilo kar 2720 iz 24 narodnosti. Od koroških slovenskih duhovnikov se od tam niso več vrnili Janez Hornböck, Anton Kutej, Anton Šuster. Štefan Singer je umrl za posledicami. Dachau pa so preživeli duhovniki Alojz Nadrag, Janez Petrič, Jožef Verhnjak in Rudi Zeichen.

Po ogledu filma o grozodejstvih, ki so ga ob osvoboditvi posneli zavezniki, muzejskega slikovnega in stavbnega ter krematorijskega dela, smo se v hladnem vremenu pretreseni vrnili v avtobuse. Zapustili smo prostor človeške podivjanosti. Ne gnev in sovraštvo, le pomilovanje nad človekom-zverjo je napolnjevalo naša čustva. Za nami pa je bilo kot v odmev čuti tisto Die Moorsoldaten in pa Nmav' čriez izaro s podobo širokih dirigentskih zamahov Foltija Hartmana.

Dovolj za prvi dan. Do prvega kraja izseljenskega taborišča naših ljudi, Eichstätt, je bilo še nekako 100 kilometrov ...

Se nadaljuje

Ograja, bodeča žica, stražni stolp ...

ZVEZA SLOVENSkih ŽENA

OB 50-LETNICI ZMAGE NAD FAŠIZMOM

vabimo na obisk največjega ženskega taborišča RAVENSBRÜCK

od 6. do 10. junija 1995.

Obenem si bomo ogledali še Berlin, Dresden in Prago. Cena: 3.780 šil., dodatek za enoposteljno sobo 700 šil. Prevoz z modernim Sienčnikovim avtobusom, vključno s cestninami, vodiči za Berlin, Dresden in Prago, 4 polpenziona v dvoposteljnih sobah.

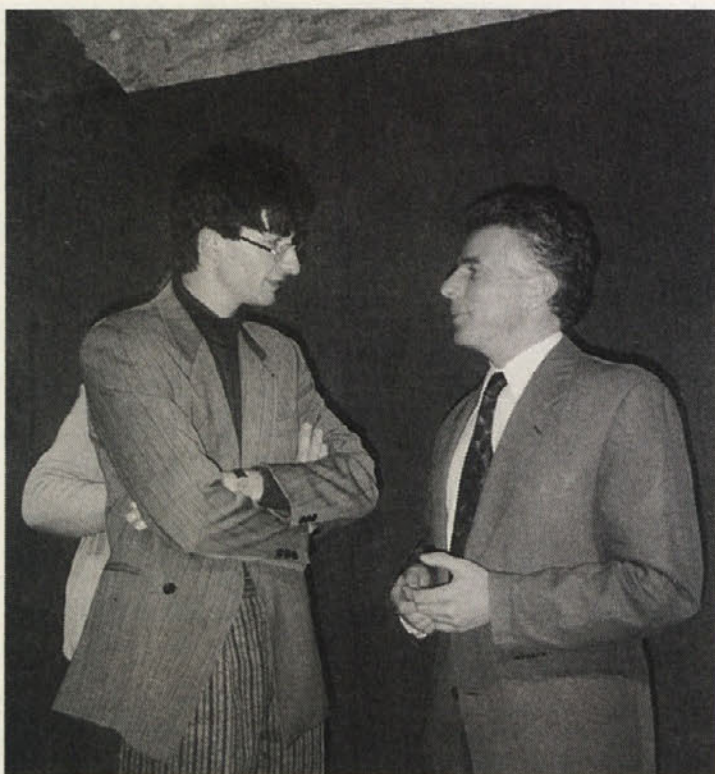
Povabite svoje sorodnike, znanke in prijatelje! Prijave sprejema: Milka Kokot, tel. 0 46 3/51 43 00-40.

TEDEN KOROŠKIH SLOVENCEV V ŠENTVIDU

Na pravi poti za sožitje in toleranco

Dr. Marija Novak-Trampusch, vodja Biroja za slovensko narodno skupnost pri koroški deželni vladi, je ob koncu kulturnega tedna, tretjega po vrsti, zadovoljna. Letošnja ponudba ogleda kulturnega delovanja koroških Slovencev je bila v Šentvidu ob Glini. Odmevni otvoritveni prireditvi, o kateri smo že poročali v prejšnji številki, pa sta sledili še dve razstavi, predavanje, koncert, uprizoritev musicala »Jošt in Jaka« ter namesto ansambla Drava (obolela je njihova pevka) Messnerjev in Hintereggerjev »XY ungelöst«.

Kakor sta si bili razstavi povsem različni, je bilo različno tudi občinstvo. Razstava spodnjekoroške arhitekture, ki jo je pripravil Peter Fister, je pomemben dokument še obstoječega, pa tudi žal že uničenega načina gradnje stanovanjskih, gospodarskih in cerkvenih stavb. Otvoritev je opravil namestnik deželnega glavarja Karl-Heinz Grasser, pobljže pa je gradivo predstavil dr. Miha Vrbinc.

Akademski slikar Rudi Benetik v pogovoru s koroškim referentom za kulturo, namestnikom deželnega glavarja dr. Michaelom Ausserwinklerjem

Uro kasneje je namestnik glavarja dr. Michael Ausserwinkler odprl razstavo Rudija Benetika, ki se uveljavlja kot komet, a le za tiste, ki ne poznajo njegovega dolgoletne-

ga in trdega dela. Razstavni prostor je bil skoraj premajhen za vse, ki so prišli. Benetik je spet dokazal svojo nekonvencionalnost in sposobnost, da lahko vedno znova preseneti z genialno enostavnostjo.

Cilj zborovskega večera pa je bil kljub skromni udeležbi občinstva dosežen, saj so se nastopajoči že kar na koncertu domenili za nadaljnje sodelovanje. Dr. Novak-Trampusch: »Zavedam se, da so tisti, ki so obiskali te prireditve, multiplikatorji slovenske kulture.«

Dr. Heinz-Dieter Pohl je podobno kot lani v Trgu predaval o izvoru krajevnih in družinskih imen v Šentvidu in okolici. Podčrtal je dejstvo, da so se tu skozi stoletja prepletale narodnosti, kulture in da je to naša skupna zgodovina.

Resnično vžgal je musical »Jošt in Jaka«, ki ga je obiskalo okoli 200 dijakov šentviške glavne šole. Neka učiteljica je zaneseno ugotovila, da je bilo to najboljšo, kar je šola videla v zadnjih dvajsetih letih. Želeli bi si vsaj še eno predstavo za pribl. 400 otrok. Morda pa se

bo našel kak sponzor...? Problem je namreč, ah ja, v denarju seveda.

Dr. Novak-Trampuscheva je zdaj docela prepričana v smiselnost teh prireditev in iz leta v leto rastejo tudi izkušnje. Na vsak način teden poteka najbolje tam, kjer se zanj zavzamejo tudi lokalni kulturni aktivisti. V Šentvidu bi si na vsak način želela več podpore s strani občine in nekaj več reklame. Kulturni teden vsekakor ni muha enodnevnica in je že doslej bil prevodnik med skupinami in posameznimi kulturnim delavci. Vendar – politiki morajo na vsak način take prireditve podpreti.

Za prihodnje leto še ni gotovo, kje bo kulturni teden, pogovor pa teče o Wolfsbergu ali pa Gmündu (Sovodnjah).

Pa še nekaj, kar bo zanimalo društva, ki oktobra pripravljajo »Dober večer, sosedi – Guten Abend, Nachbar«: Biro za narodno skupnost pri deželni vladi jih namerava v bodoče podpreti, kolikor se bo le dalo. Saj bomo imeli koristi vsi – tako ali drugače govoreči. Vsaj kultura naj ne pozna meja. S. W.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE TRST:

S »Halštatom« v Felsentheatre

Z Jančarjevimi »Halštatom« in na povabilo Krščanske kulturne zveze bo Slovensko stalno gledališče (SSG) v Trstu gostovalo od 11. do 13. maja v celovškem Felsentheatre pod Križno goro, tam, kjer je bila med drugo svetovno vojno glavno celovško zaklonišče in odkoder je po osvoboditvi začel oddajati

za tem stoji celotna drama tega stoletja, ki sega od Auschwitza in Gulaga preko Katyna do Kočevskega Roga ter vseh jam in masovnih grobišč po Evropi, kjer so zakopane žrtve vojne in ideološkega nasilja in tam trohniijo njihove kosti.

Jančar pa se dobro zaveda, da je to samo poskus fragmen-

vezan na določen in dejansko obstoječi kraj, ampak je brezčasna in brezprostorska metafora in prisposoba človeškega razvoja, ki je v tem stoletju presegel vse doslej veljavne anti-gonske mere razsežnosti trpljenja in nasilja. »Halštatom« se zato tudi dogaja v nedoločenem prostoru med sanjami, moro in resničnostjo, med klošarjem in štirimi arheologi. »Halštatom« naj bi bil po Jančarju »igra o vseh grozodejstvih«.

SSG iz Trsta je s »Halštatom« lani jeseni gostovalo na vseitalijanskem gledališkem tekmovanju v Veroni, v Kranju pa je igra Jančarju prinesla letošnje Grumovo odlikovanje.

V Celovcu bojo predstave v četrtek, 11. maja, v petek, 12. maja, in v soboto 13. maja vselej ob 20.30 v gledališču Felsentheatre pod Križno goro. Vstopnice dobite pri Krščanski kulturni zvezi v Celovcu, tel. 0 46 3/51 62 43.

W. F.

avstrijski radio svoje oddaje, tudi slovenske.

Kot je avtor Drago Jančar sam poudaril, gre pri tej igri oz. predstavi za rizikantno in dvo-rezno igro, kjer je na prvi pogled v ospredju izkopavanje kosti iz halštatske dobe, vendar

tarične ocene stoletja, ki se je, retrospektivno gledano, začelo srečnejše od njegovega poznejšega razvoja, ko so ideologije začele na nož tekmovati med seboj.

Drugače kot je mogoče razbrati iz naslova, »Halštatom« ni

GRAZER
AUTORENVERSAMMLUNG
Dan svobodne besede
- Tag der Freiheit
des Wortes

10. maja v ORF teatru
v Celovcu ob 19.00.

Brali bodo avstrijski avtorji,
med njimi tudi Janko Messner
in Peter Turrini.

RADIŠE

Vigredni koncert

Ko zazelenijo travniki okrog naselij, vsepovsod cvetijo rožice, žgolijo na cvetočih drevesih ptičice, v hlevih gradijo gnezda lastovke ter se iz gozda oglašajo kukavice, tedaj se bliža veliki traven in z njim vigredni koncert na Radišah.

Ta koncert preteklo soboto je bil tudi tokrat zelo pester, saj so začeto od najmanjših nastopile vse radiške skupine. Otroci so ob tej priložnosti zapeli svojim mamicam ljubke preproste

pesmice za bližajoč se njihov praznik.

Izmenjaje so peli pesmi mladinska skupina, mešani pevski zbor Radiše ter Radiški fantje. Med pesmimi so društveniki brali pesmi raznih pesnikov, vmes pa smo lahko prisluhnili zvokom prečne flavte, klavirja in trobent.

Mnogoštevilni poslušalci so z navdušenjem sledili vsem izvajalcem sporeda.

N. P.

Gledališče ob Dravi
Slovenska prosvetna zveza

Norman Barrash
Carroll Moore

**CVETJE
HVALEŽNO
ODKLANJAMO**

Komedia v treh dejanjih
Režija: SERGEJ VERČ

Premiera: 12. 5. • 20.00
Ponovitve: 13. 5. • 19.30
14. 5. • 20.00

Kulturni dom Šentprimož

PREMIERA ŽONGLER FELIKS

V Škofičah delijo v cirkusu draguljčke

LEVO: Žongler Feliks – Drago Sticker

ZGORAJ: Sproščena igra škofiških in gostujočih otrok

Pavkistka in trobentar, oblečena v praznično črno, te sprejmeta že pri vходу v posojilnično poslopje, da ti od njune bučne napovedi srce kar poskoči iz same radovednosti in pohitiš po

stopnicah navzgor, da ne bi kasnil z vstopom v njihov CIRKUS. In prav imaš s svojo slutnjo: dvoranica je že polna otroškega in odraslega živžava, da le s težavo poiščejo še en stol

zate: saj konferansjeja že odgrinjata črni zastor. In kaj zagledaš? – Prazen prostor z belim zastorom v ozadju, pa si jasnod radoveden in vpregaš cirkuško fantazijo, če je kaj imaš. Kajti Feliksova zgodba avtorja in režiserja **Marijana Hintereggerja** je linearno čista, da si zraven z vso dušo, saj mladi roko-hitrc s svojo resno žonglersko spretnostjo na mah osvoji srce svoje občudovalke pa tudi srca občinstva, toliko bolj, ko se mu njegova srečica jame zatikati,

usoda potujočih cirkusantov je že taka: njihova ljubezen se kaj rada sprevrže v ljubezen, njihov smeh pa v solze, ki jih cirkuški žongler ali klovn jasnod gledalcem ne sme pokazati, ti se hočejo za plačano vstopnino smejeti, ne marajo žalosti, ne brigajo jih razvaline ljubezni v klovnovih prsih.

Še dobro, da nesrečnemu osamelemu Srečku (Feliksu) ljubka triletna deklica odpoljubi solze bivanjske žalosti. Mojski prizor, vreden Oscarja Wilda!

Kakor sploh celotni program pogumnih šaljivcev in burkežev, pravih cirkuških klovnov, ki s svojim darom umišljanja ne delajo vtisa, da so že kdaj na glavo padli, še na zadnjo plat se jim ne da, ker nočejo biti (r)epigoni: čemur niso telesno kos, to nadomestijo z iznajdljivostjo, duhovitostjo. In ko radovedne gledalce zazibljejo v pričakovanje novega trika, jim ga izpred nosa zmaknejo, ker jih za nos potegnejo. Sebi in njim v veselje, disciplinirano resni, kakor se spodobi umetnikom, ki morajo druge zabavati, ne pa se svojim lastnim neslanim špasom režati.

Nezamenljiva, nenadomestljiva herojina večera je kajpada Mallejeva hčerka, suverena komandantka programa, dejal bi kar po francosko: directrice

de cirque ambulant comme il faut. Iz te dečle bo neki dan še prava igralka, koj zapomnite si! Pa tudi iz tiste triletnice, njene asistentke, s piščalko v ustih namesto dude. Srečni starši, ki imajo takšno potomstvo, dvojezično, torej bikulturalno ... Skratka, Marjanu Hintereggerju – kakšen izreden krotilec divjih živalic! – so Škofiče hvalo dolžne za draguljčke, ki so jih publiki nasuli njihovi otroci, on pa Škofičanom za prijateljsko ozračje, da je z njihovim naraščanjem lahko tako posrečeno zabaval staro in mlado. – Še v postelji pred spanjem mi je cingljaj njihov sproščeni smeh po ušesih. – Morali bi s to predstavo v dvojezične ljudske šole na podeželju!

Janko Messner

ŽELEZNA KAPLA IN PLIBERK

Uspela literarna večera

Društvo slovenskih pisateljev v Avstriji je skupaj z domačima društvoma pripravilo dva literarna večera pod naslovom »Literarni večer z domačimi avtorji«, in to 19. marca v Železni Kapli ob pomoči domačega SPD »Zarja«, kjer so iz svojih del brali Herman Germ, Tonči Haderlap, Anita Hudl, Ivana Kampuš in Jože Blajs. Kot gost večera pa se je s svojimi pesmimi predstavila domačinka Karla Haderlap, mati

naše znane pesnice Maje Haderlap.

Soprireditelj literarnega branja v Pliberku, ki je bilo 19. aprila v kletni dvorani posojilnice, pa je bilo SPD »Edinost« v Pliberku.

Pliberški publiki so nekaj svojega literarnega ustvarjanja predstavili Herman Germ, Anita Hudl, Gustav Januš, Lenčka Kupper, Janko Messner, Kristijan Močilnik, Kati Marketz in ljudski pesnici iz Vogrč Nežika

in Franciska Lubas, ki sta svoje pesmi prvič predstavili širši javnosti. Prvič pa se je pliberški publiki predstavila tudi Kati Marketz iz Globasnice.

Literarna večera pa je z zvoki kitare popestril Janez Gregorič.

Oba večera sta bila dobro obiskana, kar dokazuje veliko zanimanje in tudi spoštovanje do domače slovenske pisane besede, sama literarna branja na podeželju pa vsekakor mnogo prispevajo k večjemu spoznavanju domačih avtorjev in njihovega besednega ustvarjanja.

A. H.

SLOVENSKA ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA V MLADINSKEM DOMU SŠD, MIKSCHALLEE 4

Zbirka Mojstri klasične glasbe predstavlja najslavnejše svetovne skladatelje in njihova dela

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 6, Baročno slavje: Albinoni, Telemann, Rameau, Pachelbel, Corelli, Nanfredini, Bach. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 2, Bach: Brandenburški koncert št. 2, 3 in 5. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str. ... barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 9, Beethoven:

Simfonija št. 5 v c-molu, opus 67. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 13, Berlioz: Fantastična simfonija, opus 14. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 11, Čajkovski: Koncert za klavir št. 1 v b-molu, opus 23 in Romeo in Julija, fantazijska uvertura. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 3, Händel: Mesija. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 8, Haydn: Simfonija št. 94 v g-duru in simfonija št. 101 v d-duru. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24

str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 16, Mendelssohn: Violinski koncert v e-molu, opus 64 in Simfonija št. 4 v a-duru, opus 90. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 1, Mozart: Klavirska koncerta št. 21 in 22. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 32 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 18, Ruski festival: Porodin, Musorgski, Rimski-Korsakov. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 32 str.: barvne ilustr.

MOJSTRI klasične glasbe in njihova dela. 4, Vivaldi: Štirje letni časi. – Lj.: Mladinska knjiga, 1994. – 24 str.: barvne ilustr.

Pri Joklnu v Celovcu od preteklega četrtka razstavlja svoje rezbarije in linoreze Andrej Vilhar iz Predjame pri Postojni. Poleg likovnosti se ukvarja tudi s pesništvom, nekaj poetskih stvaritev pa je prebral tudi na otvoritvi. Na sliki ena od njegovih najbolj značilnih plastik, v les ujeti znameniti Predjamski grad. Razstavo si lahko ogledate do 13. maja.

OD 16. 4. – 2. 5. 1945

(I)

Pred 50 leti udarec Rdeče armade na Berlin

Konec marca 1945 so ameriške, angleške in francoske čete prodrle do Rena. Rdeča armada pa je tedaj že nekaj časa stala na rekah Odri in Nisi, na današnji meji med Poljsko in Nemčijo, 60 do 100 km pred Berlinom, dobro pripravljena za odločilni udarec. Angleži pa so tedaj še sanjarili, da bodo Berlin zavzeli prav oni. Hitlerjanci so si tedaj močno prizadevali z Zahodom skleniti separaten mir. Chruščill je bil tej misli naklonjen, a Roosevelt ni hotel kršiti jaltskega dogovora.

Nemci so imeli ob tistem času na zahodu 60 zelo oslabljenih divizij, njihova bojna sposobnost je bila enaka šestindvajsetim rednim. Večina moštva in nemških podoficerjev na zahodni fronti je izkoristila vsako možnost in se predala v ujetništvo. Zahodni zavezniki pa so imeli 80 najboljših divizij, med njimi 23 tankovskih. Samo na področju Berlina pa so imeli Nemci 90 divizij, med njimi 14 tankovskih in še 37 posebnih polkov ter 98 posebnih bataljonov. To je bilo skupaj milijon mož, 10.000 topov, 1.500 tankov in 3.300 vojnih letal. (Na jugozahodni fronti v pozni zimi 1945 pa nismo videli niti enega nemškega letala v zraku). Berlinska garnizija pa je štela še posebej 200.000 mož. Na vzhodni fronti pa se noben nemški vojak zlepa ni hotel vdati nasprotniku, ker so se bali maščevanja za nemška zverstva v Rusiji.

Glavni stan Rdeče armade je načrtoval berlinsko operacijo še od novembra 1944 dalje, tedaj so se tudi začele priprave za to najbolj odločilno bitko druge svetovne vojne. Železniški tir na Poljskem so predelali na rusko širino. Skozi Poljsko so vlaki več mesecev vozili vojni material, vsi vagoni so bili dobro zamaskirani z deskami, slamo in senom ... Ko pa so prispeli na cilj, so iztovarjali tanke, topove in municijo. Če bi vse te vlake speli v enega, bi bil dolg 1.200 km. Po drugi strani pa so Nemce slepili s tisočermi lesenimi atrapami, tankov in letal. Samo za začetek operacije so imeli Rusi na kraju samem pripravljenih 7.147.000 topovskih granat. Proti Berlinu je Rdeča armada postavila »Prvo belorusko fronto s desetimi armadami, pod poveljstvom maršala G. K. Žukova, severno od nje« »Drugo belorusko fronto« s tremi armadami, poveljnik general K. K. Rokossovski, južno od nje pa »Prvo ukrajinsko fronto« s sedmimi armadami pod poveljstvom maršala J. S. Konjeva.

Nemci so imeli na severu skupino armad »Weichsel«, južno od Berlina pa skupino armad »Center«, vrhu tega pa še v vsakem mestu močne garnizi-

je. Med bitko pa so stalno dovažali čete z zahodne fronte. Maršal Žukov je na ožjem odseku svoje fronte zbral 68 divizij, 3.155 tankov in 22.000 topov. Na vsakem kilometru je bilo razporejenih do 270 topov. Na razpolago je imel tudi močne letalske sile. Čez reko Odro je bilo treba zgraditi 23 mostov in 25 brodskih prehodov, te pa so Nemci stalno napadali z letalstvom in plavajočimi minami. Kar so porušili, so Rusi hitro obnovili.

Za obrambo notranjosti Berlina so Nemci zbrali več kot 400.000 ljudi. Imenovan je bil obrambni štab, ki je prebivalstvo pripravljalo na srdite ulične boje, na boje po hišah, na zemlji in pod njo. Vsaka ulica in hiša, vsak kanal in most, vse je postalo element obrambe. Tanke, ki so bili v tovarnah na popravilu in so imeli v redu topove, so zakopavali na križiščih in pred mostovi. Skupna površina Berlina je tedaj merila blizu 900 km². Mesto so razdelili na osem obrambnih sektorjev in še deveti sektor z državno pisarno, gestapom in Reichstagom. Tega je branilo več SS polkov, poveljnik pa je bil načelnik Hitlerjeve osebne straže Monke. Obrambo dohodov v Berlin je najprej vodil Himmler in vsi položaji so bili v rokah esesovskih generalov. Od Odre do Berlina je nastajal gost, strnjen sistem obrambnih naprav iz več vrst okopov. Nemci so izkoristili vse naravne ovire kot so jezera, reke, jarki in kanali. Naselja so bila prilagojena krožni obrambi.

Napad na Berlin sta 16. aprila 1945 začeli 1. Beloruska in 1. Ukrajinska fronta. V letu 1944 so Rusi Nemce napadali ob jutranji zori in ti so se na to že navadili. Tokrat pa so jih hoteli presenetiti in so jih napadali že ponoči. Za osvetljavo nemških položajev so uporabili 140 protiletalskih reflektorjev s

skupno močjo 100 milijard vatov. Hkrati so na Nemce navlivali tudi z bombniki, topovi vseh kalibrov in predvsem s katjušami, samo prvi dan so izstrelili 1.197.000 granat. Ob splošnem napadu ob 5.30 pa so poslali v akcijo tudi tanke in pehoto. Že kar v začetku se jim je jugovzhodno od Berlina posrečilo obkoliti 9. armado generala Busseja in 200.000 mož je bilo odrezanih od Berlina. Severovzhodno pa je Rdeča armada trčila na močan odpor Nemcev na Seelowskem hribovju. Tu je moral maršal Žukov dodatno poslati v boj še 2 tankovski armadi iz rezerve. V prvih dneh je rusko letalstvo opravilo 6.550 poletov. Za nemško aviacijo pa je nastala nevarnost, da bi ob napadih zadeli svoje čete, ker so se Rusi približali tesno do njih.

17. aprila zgodaj zjutraj so se povsod vneli srditi boji in Nemci so se obupno branili, a proti večeru so opešali in zjutraj, 18. aprila, je bilo tudi Seelowsko pogorje v ruskih rokah. Tu so se Rusi ustavili in Nemci so proti njim pošiljali mnogo čet da bi Seelowsko pogorje ponovno osvojili. Maršal Žukov pa je tam ofenzivo ustavil zato, ker je vedel, da Nemce lažje uniči na odprtem polju kot pa v mestu. In tako se je tudi zgodilo.

(II)

Brezpogojna kapitulacija nacistične Nemčije!

Dne 1. maja 1945 je načelnik generalštaba nemških čet general Krebs prinesel Rusom Göbbelsovo pismo sledeče vsebine: Voditelju sovjetskega ljudstva sporočamo, da se je führer 30. 4. 1945 ob 15.30 prostovoljno poslovil od življenja. V oporoki je vso oblast izročil Dönitzu,

19. aprila so se morali Nemci po velikih izgubah umikati na rob Berlina in 20. aprila je ruska daljnobojna artilerija s 500 kg težkimi granatami začela obstreljevati sam Berlin in se tako maščevala za nemško obstreljevanje Leningrada, Moskve in Stalingrada v letih 1941 in 1942.

21. aprila so čete štirih armad vdrle v predmestja Berlina, 61. ruska in 1. poljska armada pa sta naglo prodirali proti Labi, da bi srečali ameriške čete.

25. aprila so ruske čete obkolile Berlin, Nemci pa so 12. armado, ki je bila nameščena ob Labi proti bližajočim se Američanom, poslali proti Berlinu, a Rusi so jo razbili. Hitler je v obupu reagiral zmeden: »Kje je 12. armada?« Zakaj Wenck ne prodira?« »Kje je Schörner?« Takoj začnite ofenzivo!«. Izdal je geslo: »Bolje prepustiti Berlin Američanom in Angležem, kakor spustiti vanj Ruse!«

29. aprila se je v središču mesta vnela najsrdečja bitka, podporočnik K. G. Gromov pa je na Rotovžu izobesil rdečo zastavo. 30. aprila ob 11. uri so Rusi po izdatnem obstreljevanju s topovi s treh strani napadli Reichstag, ob 13. uri se je začel nov odločen napad, začel se je boj prsa ob prsa. Ob 14.25

uri so Rusi vdrli v pritličje Reichstaga. Toda po zavzetju spodnjih nadstropij se esesovci še dolgo niso vdali; prejšnjo noč so dobili okrepitev – cel bataljon padalcev. Ob 18. uri je bil napad okrepljen in ob 21.50 uri sta seržant M. A. Jegorov in mlajši seržant M. K. Kantarija izobesila zastavo zmage nad glavno kupolo Reichstaga. 1. maja 1945 so se vkopani Nemci v Reichstagu predali, le posamezniki, ki so bili vkopani v kleti, so se upirali do jutra 2. maja. Bližal se je popolni poraz fašistične Nemčije in zmaga pravice. Martin Bormann je v svoj dnevnik zapisal: »Naša državna pisarna se spreminja v razvaline«. Nemška ofenziva na Moskvo v letu 1941 je trajala od 30. sept. do 5. dec., torej 65 dni in se končala brez uspeha. Stalingrad so Nemci osvajali od 1. sept. do 23. novembra 1942, torej 83 dni, a tudi brez končnega uspeha. Rdeča armada pa je ofenzivo na Berlin, ki spada med največje operacije v 2. svetovni vojni uspešno končala v kratkih 16 dneh. Sovjetska vlada je dala kot prvo pomoč Berlinu 96.000 ton žita, 60.000 ton krompirja in blizu 50.000 glav živine.

Göbbelsu in Bormannu. Bormanna je Göbbels pooblastil, naj naveže stike z voditelji sovjetskega ljudstva, ker je ta zveza potrebna za mirovna pogajanja med državami, ki imajo največje izgube. Pismu je bila priložena Hitlerjeva oporoka datirana z 29. aprilom 1945 ob 4. uri. General Krebs je povedal, da so Hitlerjevo truplo sežgali na grmadi.

Rusi so Nemcem povedali, da ne more biti nobenih pogajanj razen brezpogojne kapitulacije. General Krebs pa je izjavil, da o tem lahko odloča le nemška vlada z Dönitzom na čelu. Rusi so od Göbbelsa in Bormanna zahtevali, da do 10. ure privolita v brezpogojno kapitulacijo. Ker kakega sporočila niso prejeli, so ob 10.40 začeli strahovito obstreljevati posebni obrambni odsek v središču mesta in palačo državne pisarne, tja se je ob 18.30 začel tudi strahovit juriš, ker so Nemci ob 18. uri zavrnilo zahtevo za kapitulacijo.

Ob istem času se je kakih 20 nemških tankov prebilo skozi ruske linije proti severozahodnemu robu mesta. Domneva se,

da je Bormannu tako uspelo pobegniti. 2. maja so Rusi to skupino tankov izsledili in jo razbili, nekaj izgorelih trupel v tankih ni bilo mogoče prepoznati.

2. maja ponoči ob 1.50 je radijska postaja štaba berlinske obrambe oddala in večkrat ponovila sporočilo v svojem in ruskem jeziku: Pošiljamo svoje parlamentarce na Bismarckstraße. Opuščamo vojne akcije!

Istega dne so se vdali komandant 56. tankovskega korpusa general Weidling in njegovi štabni oficirji. Weidlinga je nekaj dni poprej Hitler osebno imenoval za komandanta berlinske obrambe. Podpisal je in po radiu razglasil naslednje besedilo: Führer je 30. aprila storil samomor in zapustil nas, ki smo mu prisegli zvestobo, same. Na njegov ukaz bi se morali mi, nemška vojska, še boriti naprej, a to je postalo nesmiselno. Ukazujem nemudoma opustiti odpor.

Isti dan se je Rusom vdal tudi Göbbelsov namestnik dr. Hans Fritzsche. Ta je Rusom povedal, da je bil Hitler zadnje dni, ko so ti začeli obstreljevati

Berlin, večinoma v stanju otopenosti, kdaj pa kdaj je imel histerične napade. Bili so trenutki, ko je začel zmeden govoriti o bližnji zmagi Nemcev.

Na ruska vprašanja o zadnjih Hitlerjevih načrtih je Fritzsche odgovoril, da natanko ne ve, slišal pa je, da so se v začetku ruske ofenzive na Odri nekateri člani vodstva odpeljali v Berchtesgaden in na Južno Tirolsko. S seboj so peljali nekakšne tovore. Tja naj bi odletela tudi glavna komanda s Hitlerjem na čelu. V zadnjem trenutku pa so se hoteli preseliti v Schleswig-Holstein. Na področju državne pisarne so bila letala že pripravljena, pa jih je sovjetska aviatika razbila. Fritzscheja so poslali v Moskvo, kjer naj bi ga temeljito izprašali. Göring, Himmler, Keitel in Jodl so jo pravočasno popihali iz Berlina na vse strani. Fritzscheju so Rusi dovolili govor po radiu, v katerem je pozival Nemce, naj opuste boj. Nanj se še danes tudi sam dobro spominjam. Do poletja 1941 je večkrat tedensko po radiu komentiral francosko, angleško, ameriško in tudi nemško časopisje. V nasprotju z Göbbelsom je bil dr. Fritz-

sche zelo inteligenčen, uporabljal je izbran besedni zaklad in prijetno ga je bilo poslušati. Tudi antifašisti so mu to priznavali. Rusom je identificiral truplo Göbbelsa, njegove žene in tudi trupla šestih Göbbelsovih otrok, ki sta jih starša zastropila. Te so našli v kleti državne pisarne.

7. maja so Nemci v Reimsu podpisali predhodni protokol kapitulacije in 8. maja so začeli v Berlin prihajati dopisniki in fotoreporterji vseh večjih svetovnih časnikov in revij. Istega dne opoldne so na letališče Tempelhof prispeli predstavniki vrhovne komande zavezniških čet, angleški letalski maršal Arthur W. Tedder, ameriški general Spaats in francoski general de Lattre de Tassigny. Iz Flensburga so pod stražo angleških oficirjev prispeli generalfeldmaršal Keitel, admiral Friedeburg in letalski general Stumpff, ki so imeli od Dönitza pooblastila, da podpišejo akt k brezpogojni kapitulaciji Nemčije.

Ceremonija podpisovanja je potekala v Karlshorstu v vzhodnem delu Berlina in je bila končana 9. maja ob 0.43 uri. Keitel je delal vtis nervoznega človeka, prizadeval pa se je to

nervoznost prikrivati. Stumpff je bil nizke postave, iz oči mu je žarela zloba in nemoč. Friedeburg je bil videti prezgodaj postaran. Ti in mnogi drugi nemški veljaki so nekaj let poprej vsemu svetu izjavili, da je Nemčija sposobna bliskovito razbiti Francijo in Anglijo, v kratkem času kakih dveh, treh mesecev pa zlomiti Sovjetsko zvezo.

Vodji sovjetske delegacije sta bila maršal Zukov in H. J. Višinski, člani pa general V. D. Sokolovski, general N. E. Berzarin in za vojni svet general F. E. Bokov ter več štabnih oficirjev Rdeče armade.

V pogovoru z ruskimi oficirji je Keitel dejal: »Ko sem se peljal po berlinskih ulicah, me je pogled na ruševine v dno duše pretresel.« Ruski oficirji pa so mu odgovorili: Gospod feldmaršal, ali pa vas je pretreslo, ko je bilo na vaš ukaz do tal porušeni na tisoče sovjetskih mest in vasi in ko je pod njihovimi razvalinami našlo smrt na milijone ruskih ljudi, med njimi tudi na tisoče otrok? Keitel je prebledel in nervozno skomignil z rameni, ne da bi kaj odgovoril.

Pripravil Franc Vavti

Umrli Boris Race-Žarko

Preteklo sredo je umrl Boris Race-Žarko, ena najbolj markantnih osebnosti povojne tržaške zgodovine, borec, partizan, dolgoletni predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu.

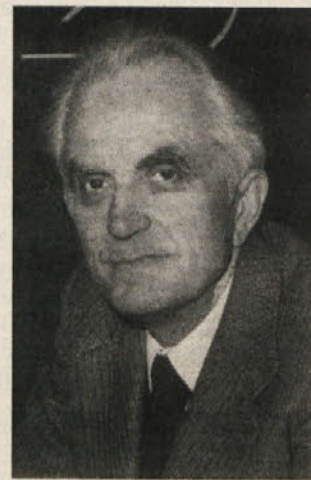
Pretrgala se mu je nit življenja, ki je bilo en sam boj, eno samo delo, eno samo razdajanje intelektualnih in fizičnih moči za vrednote in ideale. Kot mlad pregnanec iz rodni Hrpelje se je v času fašizma razvijal, zorel in dozorel v odgovornega voditelja narodnostne skupnosti. V Ljubljani je dokončal arhitekturno-gradbeni odsek na tehnični šoli. Njegova Primorska je takrat že doživljala udarec za udarec in vsakega posebej je, kot zvest sin svoje rodnine, občudil kot udarec po lastnem telesu in duši. Napad nacifašističnih sil na Jugoslavijo leta 1941 in razkosanje Slovenije, ga je zato našlo pripravljene-

ga. V hiši, na Kodeljevem v Ljubljani, so v prvih mesecih 1942 zgradili bunker, v katerem je ilegalna tiskarna od avgusta istega leta tiskala letake in brošure, izdelovala žige in drugo propagandno gradivo. Ko so italijanski agenti to in druge ilegalne tiskarne v Ljubljani odkrili, je bil Boris Race-Žarko na znanem »bunkerskem procesu« obsojen na 30 let ječe in je nazadnje prestajal kazen v Parmu. Ječo je lahko zapustil šele ob koncu decembra 1943, to je kar nekaj mesecev po kapitulaciji Italije, in že je bil ponovno na terenu v svojih Hrpeljah v vrstah Osvobodilne fronte. Bil je član okrajnega komiteja KP Slovenije, poučeval je v partizanski šoli, sredi marca 1944 pa je prevzel vodstvo tehnike »Slavnik« v Brkinih, odkoder je odšel za vodjo

gradbenega oddelka pokrajinske tehnike KPS za Slovensko Primorje.

Slavna partizanska tiskarna »Slovenija« na Vojskem, danes upravičeno ponos primorskega narodnoosvobodilnega gibanja, je njegovo delo, dosežek njegovih organizacijskih in tehničnih sposobnosti in partizanske iznajdljivosti. Zato tudi ni bilo naključje, da je maja 1945 v osvobojenem Trstu kot prvo nalogo prevzel vodstvo tehničnega urada za tisk. Po Londonskem sporazumu je bil novembra 1954 na ustanovnem občnem zboru Slovenske kulturno-gospodarske zveze izvoljen v njen izvršni odbor, leta 1964 pa prvič in leta 1970 še drugič za njenega predsednika. Poleg vsega tega je bil član odbora za gradnjo Kulturnega doma v Trstu ter član odborov in upravnih svetov raznih organizacij in ustanov, med

drugim podpredsednik Založništva tržaškega tiska. Dolga leta nenehnega boja, tako rekoč brez premorov, so Borisa Raceta-Žarka nujno izčrpavala in načela njegove življenjske sile. A ni odnehal, ker je vedel, da vsi zastavljeni cilji žal niso bili doseženi, pred vsem pa ne zahteva po zakonski zaščiti narodnostnih pravic. V svoji knjigi »Razlogi za vztrajanje« je zbral in povezal najpomembnejše članke, razprave in stališča iz svoje dolgoletne politične in publicistične dejavnosti o političnem življenju manjšine v času, ko je stal na čelu ene njenih najpomembnejših politično-družbenih organizacij. Vsebinska te knjige je tudi njegova oporoka za vse, ki so sodoživljali njegov čas, in za tiste, ki bodo morali njegov boj nadaljevati.

*Majhen veter pohladi
in na veji kaplje ni ...*

S tem globoko simboličnim verzom bi lahko primerjal življenje tako iznenada preminulega Antona Samoniga-Golobovega z Marije na Zilji, ki je 28. aprila odšel v večno domovino. V nekdanji Meškovi fari, »tam čier teče bistra Zilja«, na Golobovem ga je rodila »slovenska mat« in mu položila v srce ljubezen do materinščine in svojega rodu. Usodna bolezen je že v ranih mladostnih letih kruto posegla v njegovo življenje in delne

posledice so ga spremljale do prerane smrti. Skrbnim in marljivim čebelicam podobno je potekal njegov delovni dan in ob redkih prostih urah se je znal po svoje tudi tiho povesečiti. Srečavala sva se pri delu in tu pa tam na kakem redkem oddihu. Znal je prisluhnuti človeku, sočustvovati z njim, a brez velikih gest, brez pretiravanega odobravanja ali zanižanja. Ob skromnem pripovedovanju so tekle njegove

besede, blagodejno umirjene, kakor majhni valovi Zilje in le poredko se je na njegovih ustnicah poigraval rahel hudomušni nasmeh. »Ja, tada u šule, kaj use smo uganjalo ...« S pravcetim ponosom pa je potrdil: »... nisem biu pr' ta buelšah, nauču sem se pa duojezično ...«

Trudna je bila njegova roka, njegovo srce je skrivnostno zakrivalo niz nepoznanih čustev ter skrivnosti, kot globok studenec. Le oči so živo spremljale

vse okrog njega – bile so jasne in čiste, podobne jutranji rosi – govorile so jezik, ki ne pozna zlaganosti, ne krivih poti – spominjajo me na Kajuhove besede: »O, če ljudi bi ne bilo pri nas, ljudi ki ne ubogajo na vsak ukaz ...« Zdaj je ugasnilo mirno in tiho življenje, kot v pesmi: »... človek pride in spet gre ...« Lepo število svojcev, prijateljev in znancev je Tonija pospremilo na njegovi zadnji poti.

Mašo zadušnico ter pogrebne svečanosti je opravil domači župnik dekan Richard Kogler skupaj z župnikom Jurijem Buchom iz Šentjakoba. V svojem govoru je z izbranimi besedami, tudi v slovenščini, orisal lik dobrega, tihega pokojnika, v čigar družbi je še malo poprej užival. Tudi rojaki pevci iz Pečnice so se ga spomnili ter mu v slovo zapeli ganljive domače viže v cerkvi in ob odprtem grobu.

Naj spremlja Tonija božji mir v ljubljani domači zemlji.

Franček Černut

MARIJA NA ZILJI

Slovo od Antona Samoniga

PRIREDITVE

PETEK, 5. 5.

- BOROVlje, na Glavnem trgu
Kmečki trg; prodaja kmečkih pridelkov
- ŠENTJANŽ, v stari šoli – Slovenska prosvetna zveza
20.00 Calderon: Prikrita opolzlost vsakdana; SLG Celje
- CELOVEC, v Mestnem gledališču
20.00 Inicijativa »Wider die Gewalt«: benefična prireditve.
Nast. Luzia Nistler, Lele Giha, K & K String Quartett,
orkester gledališča, Barbara Stromberger, Stanka
Mačur idr. Izkupiček za hišo žensk in otrok.
- SELE, v gostilni Malle – Nog. sekcija DSG Sele/Zell
20.00 Oldy-večer; za zabavo bo igral profi »Disk-Jokej«
- CELOVEC, v Mohorjevi ljudski šoli – Združenje staršev
20.00 Pomladansko srečanje za starše in prijatelje šole

SOBOTA, 6. 5.

- MAUTHAUSEN – Arge Katholische Jugend
13.30 do 18.00 Srečanje mladine v Mauthausnu »Mladi
upor proti starim časom«; odhod iz Dobrle vasi
(Kirchplatz) ob 8.15, iz Celovca (železniška postaja)
ob 9.00, prihod v Celovec ob 22.00.
- ŠENTJAKOB, v farni dvorani – SPD »Rož«
20.30 Rembetiko: Lakis & Achwach in Dvojezični zbor
Pedagoške akademije

NEDELJA, 7. 5.

- ŠENTPRIMOŽ, pri Voglu
12.00 Občni zbor društva upokojencev Podjuna in srečanje
ob materinskem dnevu; sod. otroški zbor »Danica«
- CELOVEC, ob vhodu v Mohorjevo
13.30 Odkritje spomenika Žrtvam vojne in nasilja, ki ga je
oblikoval Valentin Oman
- SELE - Borovnica, pri Trklnu – Alpski klub »Obir«
14.00 Srečanje ansamblov; nast. »Podkrajski fantje«,
»Edleen Trio«, »Trio Pavlič«, »Die Paltentaler«,
»Kleinedlinger Trio« in »Jože Skubic in Slapovi«.

PONEDELJEK, 8. 5.

- CELOVEC, rest. Rote Lasche, Villacher Str. 10
17.00 Dan svobodne besede in inf. pogovor o Grazer
Autorenversammlung

SREDA, 10. 5.

- CELOVEC, v Tischlerjevi dvorani – Gen. konzulat, SPD
Celovec, Mohorjeva, SKD Celovec, KKZ
19.30 Predstavitev knjige I. Sivca »Triglavski kralj« ob 150-
letnici rojstva Jakoba Aljaža in 100-letnici postavitve
stolpa na vrhu Triglava
- TINJE, v Domu – KIS
19.30 Predavanje dr. Štefana Merkača »Kaj je bio? Osnove
biološkega kmetovanja.«

PETEK, 12. 5.

- TINJE, v Domu
9.30 Slovenske narodne pesmi in pesmi drugih narodov;
koncert s citrami, igra Rado Kokalj iz Kranja
- TINJE, v Domu
20.00 Koncert; Jurij Reja, tenor, Milivoj Šurbek, klavir.
Glasba slovenskih skladateljev.

SOBOTA, 13. 5.

- BOROVlje, pri Cingelcu – SPD Borovlje
16.00 Družinski popoldan, sod. domača otroška skupina,
A-capella kvartet iz Dobrle vasi
- BILČOVŠ, v avli lj. šole – SPD Bilka
19.00 Materinska proslava, sod. učenci lj. šole, otroški zbor
»Otroške ure«, MoPZ Bilka
- SLOVENJI PLAJBK, pri Foltu – SPD Vrtača
19.00 Materinska proslava
- ŠKOCIJAN, v Kasslnovi dvorani – Otr. in dekliski zbor
19.30 Materinska proslava
- ŽITARA VAS, v ljudski šoli – SPD »Trta«
20.00 Pomladanski koncert
- ŠENTJANŽ, v stari šoli – SPD »Šentjanž«
20.00 Koncert šentjanških tamburašev, sod. De Profundis,
Slovenija

NEDELJA, 14. 5.

- SPODNJE RUTE, v podružni cerkvi – SPD »Jepa –
Baško jezero«, DG Latschach
19.30 Marijino petje, nast. MoPZ »Jepa – Baško jezero«,
tamburaški ans. Loče, mladinska skupina iz Ledinc,
Chor der DG Latschach, Gem. Chor Rosenbach

SREDA, 17. 5.

- WOLFSBERG, Großer Markussaal – Kat. Bildungswerk,
Evang. Bildungswerk, Literaturstammtisch
20.00 Branje in pogovor z Muhidinom Šaričem
»Erinnerungen aus einem serbischen Lager«

ODDELEK ZA KULTURO MESTA CELOVEC,
MESTNO GLEDALIŠČE IN INŠTITUT ROBERTA MUSILA/UNI

vabijo na prireditve
1945–1995

»Čas in spomin«

V ponedeljek, 8. maja, ob 20.00 v Mestnem gledališču
Branje: Schoschana Rabinovici, Michael Guttenbrunner, Ce-
ja Stojka, Josef Haslinger, Robert Schindler. Glasba: »Der
Kaiser von Atlantis«, avtor Viktor Ullmann, umrl v KZ Au-
chwitz. Poročilo o KZ na Ljubelju. Vstopnine ni.

V ponedeljek, 8. maja, ob 17.00 v hali 5 na sejmišču
Hans Krasa (glasba) in Adolf Hofmeister (libreto): »Brundibär«,
otročka opera iz KZ Theresienstadt. Ponovitve 10., 12. in 15.
maja. Vstopnice v predprodaji in pri večerni blagajni.

V ponedeljek, 15. maja, ob 19.30 v Domu glasbe
Koncert Glasbene mladine ob 50. obletnici 2. republike in
konca vojne in 40. obletnici državne pogodbe. Gostuje mo-
skovski simfonični orkester. Vstopnice v predprodaji in pri
večerni blagajni.

V petek, 19. maja, ob 20.00 v hali 5 na sejmišču
»Der Kaiser von Atlantis oder die Todverweigerung«, avtor
Peter Klein na glasbo Viktorja Ullmanna. Režija: Herbert
Gantschacher, dramaturgija: Dževad Karahasan. Vstopnice v
predprodaji in na večerni blagajni.

Poletna šola v naravi
s tečajem slovenskega jezika

od 29. julija do 12. avgusta 1995 na slovenski obali v Izoli.

Šola je namenjena učencem od 1. do 9. šolske stopnje.

Vsako dopoldne od 9.00 do 12.00 delo v skupinah, sestavlje-
nih po kriteriju predznanja slovenščine. Popoldne bodo
otroci preživeli z vrstnikom in njegovo družino, pri kateri bo
Vaš otrok stanoval. Oglad bližnjih znamenitosti krajev. Ena
celodnevna in ena poldnevna ekskurzija.

Program bodo izvajali usposobljeni učitelji z različnih osnovnih šol.
Starši boste prispevali denar le za namestitev in prehrano
svojih otrok pri slovenski družini, plačali pa boste neposred-
no družini ob predaji otroka (ob prihodu v Izolo). Oskrba in
namestitev pri družini stane 250 DM (pribl. 1800 šil.) Vse
ostale stroške (izvajanje programa, pouk, gradivo, ekskurzi-
ja, honorarji za učitelje idr.) plača Republika Slovenija.

Prijave najkasneje do 20. maja 1995 na naslov: Zavod Re-
publike Slovenije za šolstvo in šport, Poljanska cesta 28, Lju-
bljana, tel. 00386/61/1333 266 – 36, faks 00386/61/310 267.

Podrobnejše informacije pri Dragici Motik
na zgornjem naslovu.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

prereja tri abonmajske predstave (komedije)
v obnovljeni stari šoli v Šentjanžu v Rožu po zelo ugodni ceni 200 šil.

Petek, 5. 5. 1995, ob 20.00

Marco Antonio de la Parra Calderon:

Prikrita opolzlost vsakdana

gostuje Slovensko ljudsko gledališče Celje / Oderpododrom

Petek, 19. 5. 1995, ob 20.00

Zoran Hočevar: Smejči

gostuje Slovensko ljudsko gledališče Celje / Oderpododrom

Prvič gledališče z abonmajem! Slovenska prosvetna
zveza je na Koroškem prvič razpisala abonma za tri
gostovanja gledališč iz Slovenije. Na ogled sta še dve
predstavi!

Jezikovne počitnice 1995

od nedelje, 2., do sobote, 22. julija 1995 v osnovni šoli
Grm v Novem mestu

Jezikovne počitnice so namenjene mladim
od 10. do 16. leta.

Cena: 4500 šilingov. V ceno je vključeno:

- tri ure pouka dnevno (razen ob sobotah in nedeljah)
- skrbno izdelan učni program, prirojen potrebam otrok
- polna integracija v vestno izbrani družini z otroki v isti
starosti

- ves čas tečaja oskrba in pomoč našega spremljevalca
- spoznavanje dežele in ljudi na kratkih izletih
- možnost za šport in razvedrilo, srečanja z mladimi
- prevoz v Novo mesto in nazaj

Prijave sprejema Krščanska kulturna zveza,
10.-Oktober-Str. 25/III, 9020 Celovec, tel. 0 46 3/51 62 43.

Dober dan, Koroška

NEDELJA, 7. 5.

11:15 ORF 2

PONEDELJEK, 8. 5.

16:20 TV SLO 1

PREDVIDENA VSEBINA

»Čas je ublažil grobost
dogodkov, rane se
kljub drežanju celijo.«
Po petdesetih letih je
že skorajda odpušče-
no, vendar ne pozab-
ljeno.« Film »Vrnitev«
je nastal po drami
Janka Messnerja.
Avtor je napisal tudi
filmski scenarij.

Na 14. mednarodnem
filmskem festivalu
televizijskih dram v
Pragi je mednarodna
žirija nagradila scena-
rij Janka Messnerja z
najvišjim priznanjem,
z »Zlato Prago«. Naj
bo prikazana skrajša-
na verzija filma
»Vrnitev« vsem žrtvam
vojne v spomin, vsem
živečim v opomin.

Radio Koroška

SLOVENSKE ODDAJE

Petek, 5. 5.

18.10 Kulturna obzorja

Sobota, 6. 5.

18.10 Od pesmi do pesmi
– od srca do srca

Nedelja, 7. 5.

6.30 Dobro jutro na
Koroškem

18.00 Dogodki in odmevi

Ponedeljek, 8. 5.

18.00 Šmarnice

Torek, 9. 5.

18.10 Partnerski magazin

Sreda, 10. 5.

18.10 Društva se
predstavljajo

20.04 22.00

50 let konca vojne

CARITAS

Zbiranje starih oblačil
v soboto, 20. 5. 1995

SLOVENSKI VESTNIK

Uredništvo

Tarviser Straže 16
9020 Celovec/Klagenfurt, Avstrija
tel. 0 46 3/51 43 00-30, 33, 34 in 40
faks 0 46 3/51 43 00 71.

Usmerjenost lista

seštevek mnenj izdajatelja in urednikov
s posebnim poudarkom na
narodnopolitičnem interesu.

Uredniki

Jože Rovšek, Sonja Wakounig,
Franc Wakounig

Izdajatelj in založnik:

Zveza slovenskih organizacij na
Koroškem, Tarviser Str. 16
9020 Celovec/Klagenfurt
tel. 0 46 3/51 43 00, faks 0 46 3/51 43 00 71

Tisk

Založniška in tiskarska družba z o. j.
Drava, Tarviser Straže 16
9020 Celovec/Klagenfurt, Avstrija
tel. 0 46 3/50 5 66, faks 0 46 3/51 43 00 71

Želje in praksa

Odgovor na članek v Slovenskem vestniku 21. 4. 1995

Članek, ki ga je Slovenski vestnik v zadnji številki objavil v zvezi z ustanovitvijo privatnega radia, posreduje bralcem vtis, da je Mohorjeva družba v hudih finančnih težavah in ji grozi celo stečaj. Bralce Slovenskega vestnika radi pomirimo. Mohorjevi družbi ne grozi konkurz in torej ni v finančnih težavah.

Če bi avtor članka odgovorno preiskal področje, preden je napisal članek, in si pridobil tudi bonitetno izjavo za Mohorjevo družbo – to je v zasebnem gospodarstvu samoumeven postopek za dostop do informacij –, take zavajajoče vsebine ne bi bilo. Mohorjeva družba je vedno odgovorno razpolagala s svojimi močmi. Zato je tudi šla, predvsem v zadnjem desetletju, pot diversifikacije, to pomeni pot razvejene dejavnosti na raznih gospodarskih področjih. Na ta način se je trudila ustvariti uravnoteženo razmerje med splošnokoristno dejavnostjo in gospodarskim angažmajem.

Dejstvo je, da ima slovenska narodna skupnost v Celovcu poleg doma slovenskih šolskih sester še dva dijaška doma. Medtem ko je svoj čas bivša Jugoslavija docela financirala investicijo Mladinskega doma iz proračuna z zbiralno akcijo v Sloveniji in s porabo sredstev,

namenjenih za skupni slovenski kulturni dom, je morala Mohorjeva družba poleg običajnih subvencij avstrijske države za investicije v dijaške domove sama najeti sredstva pri deželni vladi in bančne kredite, skupno 37 milijonov šilingov. Na njeno prošnjo za podporo je bivša Jugoslavija poklonila le stole.

Ker je v preteklem letu obstajala v obliki zakona

edinstvena priložnost, da se s plačilom 40 % znebimo celotnega dolga, ki je bil najet za gradnjo doma, in je treba akcijo zaključiti do srednjega leta 1995, smatramo za odgovorno ravnanje, da gremo to pot in dosežemo vsaj enake pogoje, kot jih ima že skozi vsa leta obstoja Slovensko šolsko društvo.

Ker je vodenje domov še posebej močno pasivno, saj so let-

ne izgube v tekočem poslovanju približno tri milijone šilingov, je povsem samoumevno, da kličemo na soodgovornost Avstrijo in tudi Slovenijo, ki le malo upoštevata vzgojno samoiniciativo koroških Slovencev. Upravičeno zahtevamo podporo izven budžetov sosvetov. Če je predsednik Zveze slovenskih organizacij in izdajatelj Slovenskega vestnika pri svojih obiskih na Dunaju ujel nekaj polinformacij in tudi že zahteval, da se z našo finančno situacijo ukvarja sosvet, to ni ravno odlika njegove preudarnosti, kajti sosvet za to ni pristojen.

Dobra boniteta je za Mohorjevo družbo, kot samostojno in neodvisno ustanovo koroških Slovencev, eksistenčnega pomena. Če je ne bi imela, bi tudi ne bila partner za razne vidne gospodarske in kulturne dejavnike na Koroškem in izven dežele: tudi udeležba pri koroškem privatnem radiu »Antenne Kärnten« ne bi bila možna.

Mohorjeva ne bo dovolila, da bi ji Slovenski vestnik uničeval njeno dobro boniteto. Škoda, ki jo Slovenski vestnik namerno dela s pisanjem takih člankov, prizadene ne samo Mohorjevo, temveč celotno narodno skupnost.

Odgovor

1. Kot predsednik sosveta nisem ujel »nekaj polinformacij« glede finančne situacije Mohorjeve. Nasprotno, podpredsednik sosveta in sodelavec Mohorjeve mag. Marjan Pipp je člane sosveta iz ZSO, NSKS in Cerkev obvestil o načrtovani akciji, ki naj bi Mohorjevo razbremenila za pribl. 46 milijonov šilingov kredita. V ta namen mora Mohorjeva zbrati 18 milijonov, da ji država nato črta približno 28 milijonov. Ker pa Mohorjeva teh 18 milijonov sama nima, mora ta delež (40 %) zbrati preko subvencij. Sosvet ji je zaradi tega letos namenil posebno podporo v višini 1,4 milijona.

2. Nisem zahteval, naj bi se sosvet ukvarjal s finančno situacijo Mohorjeve. Nasprotno: člani sosveta iz vrst ZSO

so podprli predlog, da Mohorjeva letos prejme posebno podporo v omenjeni višini.

3. Ob gradnji Mladinskega doma Slovenskega šolskega društva so predstavniki Mohorjeve (in tudi drugi) njegove predstavnike kritizirali, da ne koristijo »ugodnih kreditov«, ki jih za gradbene namene nudi avstrijska država. Tedaj so se menedžerji Mohorjeve predstavili kot izredno uspešni, ki da znajo izkoristiti vse kreditne možnosti. Danes Mohorjeva sama relativira njihovo uspešnost.

Kdor namreč svojo uspešnost gradi na subvencijah, naj ne očita drugemu, da se jih je tudi poslužil.

Dr. M. Sturm,
predsednik ZSO
in predsednik sosveta

Dr. Anton Koren,
ravnatelj

Slovenski vestnik čestita:

gospodu Nužiju Dovjaku-Znidarju iz Sel za 70. rojstni dan; gospe Mimi Woschank iz Želzne Kaple za osebni praznik; gospe Mariji Siegel iz Globasnice za 70. rojstni dan; gospe Anici Koschat iz Podgorij za rojstni dan; gospe Zofi Smolnig iz Lepe-

ne za 68. rojstni dan; gospe Citi Smrtnik z Obirskega za dvojni praznik; gospe Kati Logar iz Lepene za 60. rojstni dan; gospe Leni Tischler iz Doma v Tinjah za 99. rojstni dan; gospe Leni Petrač iz

Pliberka k okroglemu jubileju; gospe Zofiji Reinwald iz Lovank za rojstni dan; gospe Zofki Sadjak iz Podjune za rojstni dan;

gospodu Alojzu Hoblu iz Vesel za rojstni dan; gospodu Florjanu Dlopstu-Bavčijevemu očetu iz Podgore za 87. rojstni dan; Jelki Stern in Manfredu Krajncu ter Inge Grajner in Rudiju Urbanu, ki si bodo prihodnji teden obljubili večno zvestobo in jim želi vse najboljše na skupni življenjski poti.

»ZVEZA SLOVENSKIH ZADRUG REG. Z. Z O. J.«

odda v Pavličevi ulici v Celovcu
v najem poslovni prostor s kletnim oddelkom
Velikost: 200 m² + 47 m²

Ponudbe na
»Zvezo slovenskih zadrug reg. z. z o. j.«
v Celovcu, Pavličeva ulica 5-7
v r. mag. Uranku
tel.: 0 46 3 / 51 23 65 / 66

NAJBOLJŠE OBRETI
VAM DONAŠA NOVA

HRANILNA KNJIŽICA

NOVO

NOVO

HRANILNA KNJIŽICA
SPARBUČI

POSJILNICA ZVEZE SLOVENSkih ZADRUG

pri Vaši

POSJILNICI-BANK

IZ ŽENSKEGA VIDIKA

Konzum »lahke hrane«

Piše dr. Štefka Vavti

Kamorkoli pogledamo, lahko opazimo, da se v naši družbi vse bolj uveljavlja površnost, tako imenovana »lahka hrana« ali »light«-izdelki.

Od kod prihaja ta miselnost, postane jasno že ob besedi »light«, torej iz angleščine, in je neke vrste sinonim za lahkost, za lahko prehrano, ki telesa ne obremenjuje. Po drugi strani pa ti »light« izdelki v sebi nimajo več kaj pristnega, ker so vse bolj sintetični ...

»Light« je torej »in«, amerikanizacija pa osvaja tudi Koroško in naš ožji svet.

Ni več reklame brez »light« cigaret, margarine ali marmelade, klobase in jogurta ...

Lahka, v smislu površnosti, pa vse bolj postajajo tudi druga področja našega življenja. Lahkotno se otresemo vsega, kar nas obremenjuje, in kako bi drugače, ko pa se tega učimo v naši potrošniški družbi razmetavanja.

Tudi v sredstvih javnega obveščanja vse bolj stopata v ospredje in si osvajata teren »sex and crime«, ne nazadnje zato, ker menda privatna gledalca, poslušalce in bralce. To so vsebine in teme spolnosti ali pa kriminalnosti, s področji torej, ki so pravzaprav tabuizirana in prepovedana.

Tudi avstrijski radio in televizija v vedno večji meri živita od prispevkov, ki jih lahko uvrščamo k tabuiziranim temam. Kar je na eni strani potrebno (soočanje tudi z »temnimi« stranmi naše družbe), pa včasih prekorači vse meje dobrega okusa. Četudi avtorji teh oddaj trdijo, da je to sodobno novinarstvo, ki dovoljuje besedo t. im. »navadnemu človeku s ceste«, po mojem večkrat vendarle prestopijo meje ...

To se je na primer zgodilo, ko je neka urednica povabila pred mikrofon žensko, katero je dolga leta spolno izrabljal lastni oče in ki je iz teh odnosov rodila več otrok. »Live« (v živo) smo torej doživeli, kako je prizadeta ženska pred mikrofonom jokala, doživeli smo žalost devetletne deklice, katero je novinarka vprašala, ali sploh ve, da je njen ded tudi njen oče ...

Je to »lahkost« ki si jo želimo? Ali naj res vsi gledamo za zavese in fasade družin in posameznikov, ki tudi brez nas že dovolj trpijo zaradi svoje življenjske situacije.

Sprašujem se, ali niso nekje tudi meje, ki bi jih moral/a vsak/a izmed nas spoštovati, ker varujejo pravico do nemotenega zasebnega življenja.

Prizadetim s takšnimi oddajami zagotovo ni pomagano. Ti morajo namreč »live« pred številnimi gledalci oz. poslušalci še enkrat skozi vsa svoja boleča doživljaja.

VELIK USPEH

Mladinci SAK koroški košarkarski prvaki

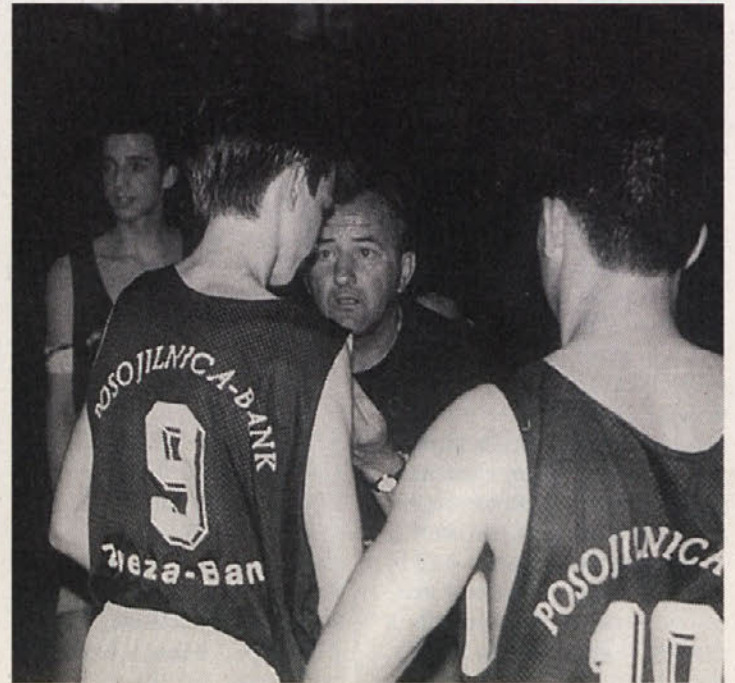
Zmagovita ekipa po osvojitvi koroškega prvenstva

Mladim košarkarjem SAK je v zadnji in odločilni tekmi uspela gladka zmagava, s katero so tudi dosegli zastavljeni cilj in osvojili naslov koroškega prvaka.

V tej nadvse zanimivi tekmi so košarkarji, ki jih je v zadnjem času treniral Peter Brumen, takoj od začetka povedli in vodstva niso več prepustili. Izkazalo se je, da se je obrestoval trd trening, saj so do konca držali trdo in hitro igro.

Martin Majhen pod nasprotnikovim košem

Tekmo je trdo in odločno vodil trener Brumen

Značilno je bilo tudi, da so vsi igralci zaigrali požrtvovalno in uspešno in da je bila ta zmagava zasluga celotne ekipe. Seveda tudi navijačev, ki so se skupaj s košarkarji veselili tega uspeha, tokrat ni manjkalo.

SAK - SUK**61:52 (36:20)**

Točkovali so: Martin Majhen (14 točk), F. Ereiz (12), Tomaž Jager (11), Nejc Jager (10), Tomi Hribnik (6), Marko Kuežnik (82);

Najuspešnejši metalec na koš v tej sezoni pa je bil **Nejc Jager**, ki je skupno za SAK dosegel 306 točk. Sledijo mu: Martin Majhen 283, Stojan Vavti 268 in Tomaž Jager 236.

REGIONALNA LIGA

SAK izgubil vodstvo

Poslovodja McDonalda Martin Zidej je po tekmi pogostil nogometaše SAK

VSV - SAK 2:1 (1:0)

SAK: Preschern, Wölbl, F. Sadjak (36. Blajs), A. Sadjak, Sumberac, S. Sadjak, Smid (67. Petschenig), Skof, Eberhard, Lippusch, Paulitsch.

Gol za SAK: Eberhard (87.)

V Beljaku ni točk za SAK

Kot kaže, Beljak za Slovenski atletski klub ni ugodno mesto. Tudi tokrat, ko je bilo povsem jasno, da SAK v primeru poraza izgubi tudi prvo mesto na lestvici, igralci niso našli pravega koncepta igre proti Be-

ljačanom. Še vedno se jim pozna, da večina igralcev ni v formi, kakršno bi od njih lahko pričakovali.

Seveda jih je zapustila tudi sreča, saj bi že v drugi minuti Paulitsch moral povesti za SAK, ko je bil sam pred nasprotnikovim vratarjem, vendar je žogo poslal mimo gola. Prav tako se je v drugem polčasu strel Simona Sadjaka odbil od vratnice.

Na drugi strani pa je VSV z lahkoto prišel do obeh golov. Obramba, ki je bila nekoč steber vseh uspehov, je tudi tokrat pokazala svoje pomanjkljivosti

in tako nasprotniku omogočila zadetke.

Vsekakor se pozna, da v zadnjih tekmah obramba SAK ni kompletna. Tokrat je manjkala Rade Savić, ki je bil operiran na gležnju in še nekaj časa ne bo igral.

Nezadovoljstvo se povečuje

Tako med gledalci kakor tudi med samimi igralci nezadovoljstvo raste in vsi vsepovsod iščejo krivce. V tej situaciji bo odločilno, da bo trener dr. Ivan Ramšak skupaj z igralci našel pravo pot iz te stiske.

Trener Ramšak je po tekmi dejal: »Tokrat sem tudi jaz zelo razočaran, ker sem pričakoval vsaj eno točko, vendar so se po drugem голу nekateri igralci sicer borili naprej, nekateri pa so že vrgli puško v koruzo.

Ta čas se lovimo, prejemo več golov kot jih damo, neprestano napadamo, vidi se, da znamo več kot nasprotnik, vendar nasprotniku uspeva, nam pa ne. V nogometu je pač tako. Vendar, ob koncu prvenstva bomo na mestu, ki nam pripada. Proti Traunu šteje za nas samo zmagava.

NASLEDNJA TEKMA

SAK - Traun

v nedeljo, 7. 5. ob 17. uri
v Trnji vasi

KOLESARJENJE

Peter Wrolich odličen v Wolfsbergu

Ob koncu preteklega tedna se je elita avstrijskih in inozemskih kolesarjev za dva dni zbrala v Wolfsbergu. Na obeh tekmah je Peter Wrolich iz Loč dosegel izvrstne rezultate. V soboto je na krožni dirki po Labotski dolini, preko 130 km, zasedel izvrstno četrto mesto, v nedeljo pa je na dirki za avstrijski pokal na 173 km dolgi progi le za las zgrešil zmago in bil po tesni odločitvi v sprintu drugi. Peter je bil z nastopom na koroških tleh zelo zadovoljen, čeprav sam trdi, da bi v primeru izredne sreče lahko celo na obeh tekmah zmagal: »V soboto sem se malo zmedel, ker so organizatorji cilj nasproti tekmovanjem v prejšnjih letih neko-

liko predstavili. V nedeljo pa bi posebno rad zmagal, ker je tekma štela za avstrijski pokal. V sprintu sem imel izgledno pozicijo, pa me je kapetan moje ekipe napačno razumel, ko sem mu 400 m pred ciljem zavpil, naj se umakne na desno stran. No, umaknil se je na levo in tako odprl luknjo za pobeg sotekmecu Lončariču, katerega za dolžino kolesa nisem več dohitel. Trenutno sem telesno izredno dobro pripravljen, sam sem se čudil, kako sem brez vsakršnih težav vozil čez klance okoli Wolfsberga. Ta teden tekmujem na dirki po Nižjem Avstrijskem, v štirinajstih dneh pa se vidimo v Podjunu.«

PODLIGA VZHOD

ASK - Bilčovs 3:1
Metlova - Globasnica 3:1

1. RAZRED D**Železna Kapla - Gurnitz 2:2**

St. Andrä - Dobrla vas 2:0
Šmarjeta - Sele 3:3

2. RAZRED E**Grabštanj - SAK II 1:2**